

OBSAH:

Nekalé obchodní praktiky	6	Jak se žije na netu	58
Kouzelná slovíčka	8	Kyberseznamky	60
Velký virtuální obchodák	10	Jak je to se stahováním	61
Co? Že nefunguje? Cože nefunguje?	12	Kybernetické (ne)bezpečí	62
Za co platíš? Za kvalitu? Za kampaň?	15	Důvěřuj, ale prověřuj	64
Dva roky natvrdo	16	Ombudsman	66
Šmejdi	18	Jak vznikají zákony	68
Kam se obrátit pro pomoc	20	Evropská unie - co je mi do ní?	70
Program Česká kvalita	22	EU v čase	72
Vybalancuj rozpočet	24	Sluneční soustava	74
... než začneš chodit na brigádu	26	Severní hvězdná obloha	75
Co všechno jsou peníze	28	Kostra	76
Co všechno se dá sdílet	30	Písmena a čísla	77
Hotovost v plastu	32	Braillovo písmo	78
Jak nakoupit na internetu?	34	Znakový jazyk	79
Kolik stojí peníze	36	Periodická tabulka prvků	80
Finanční podvody mimo realitu	39	Fyzika tahák	81
Soutěž finanční gramotnosti	40	Geometrie tahák	82
Šest a více důvodů, proč třídít odpad	42	Míry a váhy	84
Mýty kolem třídění	43	Angličtina - nepravidelná slovesa	86
Co značí značky	44	Panovníci zemí koruny české	90
Co by za to daly děti v Africe	46	Prezidenti českého státu 1918-2015	94
Zelená domácnost	48	Mapa EU	96
Tahák na tarify telefonů	50	Profily členských států	97
Po svých, po kolejších... ?	52	Ekoznačky a další důležité značky	98
Jako od maminky	54	Kalendář	99
Cožééé? Agresivita z hluku?	56	Důležitá telefonní čísla	99

MÍSTO PŘEDMLUVY

MY JSME BÍLÉ
KRVINKY

A TEĎ JSME
TVOJE

DOSTANEME SE DO VŠECH ČÁSTÍ
LIDSKÉHO TĚLA

NAŠÍM ÚKOLEM JE HLÍDAT TĚ
A CHRÁNIT ODE VŠECH NEMOCÍ

NE, ŽE BYCHOM
SNAD MĚLY MÁLO
PRÁCE

ALE ZVĚTŠILY JSME
SE A UTEKLY DO
TOHOTO DIAŘE

CHCEME, ABYS ODTUD
ZÍSKAL UŽITEČNÉ
VĚDOMOSTI A VYHNUL SE
TAK PRŮŠVIHŮM

AŽ SE TI
DIAŘ LÍBÍ!

HEZKÝ ŠKOLNÍ ROK!

NEKALÉ OBCHODNÍ PRAKTIKY **aneb** BUĎ VE STŘEHU

Nakupuješ? Sundej si růžové brýle... Někteří obchodníci využívají při prodeji svých produktů nejrůznějších triků a léček, aby přesvědčili zákazníka, že si jejich výrobek musí koupit. Buď ve střehu, a nenech se napálit, nekupuj, co nechceš!

NEKALÉ OBCHODNÍ PRAKTIKY JSOU

Nepoctivé jednání nebo chování obchodníka, díky kterému se rozhodneš jinak, než by ses rozhodl s čistou hlavou a bez jakéhokoliv tlaku a ovlivňování. **Nekalé obchodní praktiky zákon zakazuje.**

Domů ti přijde nevyžádaný balíček s knihami a fakturou za ně. Co s tím? Nic, všechno je tvoje a zadarmo, je to hloupost toho, kdo ti něco pošle, i když sis to neobjednal.

Vybereš si v regálu zlevněnou čokoládu a na pokladně ti naúčtují plnou cenu. Že prý to byla akce v minulém týdnu, že sis to měl přečíst v letáku. Tak to není, nenech se napálit! Platná je cena v regálu.

U pokladny ti řeknou, že cena nového kola, kterou sis přečetl na ceduli na řídítkách, je uvedena bez DPH. Máš zaplatit o DPH a částku za smontování navíc. Ne-e! Platí cena z cedule.

NA CO MÁŠ PRÁVO

Kdykoli nakupuješ, máš právo znát:

- Totožnost obchodníka.
- Název výrobku a informace o tom, z čeho se skládá, jaká je jeho velikost, hmotnost apod.
- Cenu výrobku, která musí být uvedena včetně všech poplatků, tedy i DPH. Nesmí se stát, že po tobě u pokladny budou chtít víc peněz.
- U každého složitějšího výrobku musí být přiložený návod k použití a také všechny informace o záruční době a možnostech reklamace.

KLAMAVÁ REKLAMA

Vyvolává mylnou představu o nějakém výrobku nebo službě tak, abys ho koupil, protože ho považuješ za nejlepší.

Auto se spotřebou 4,5 l benzínu na 100 km! No nekup to! Ale nesmíš jezdit rychleji než 90 km/h, aby to tak bylo... To už se z reklamy nedozvíš.

V letáku je velkým písmem psáno - pro každého návštěvníka nákupního centra zmrzlina zdarma - a malým, takřka nečitelným písmem - po předložení účtu za nákupy v min. hodnotě 500 Kč. Pěkně drahá zmrzlina!

PRINCIP ZASTRAŠOVÁNÍ

Zastrašování je jeden z nejučinnějších způsobů, jak výrobek prodat. Obchodník svými plamennými řečmi zákazníka přesvědčí, že bez jeho výrobku ho zaručeně stihne strašlivá pohroma. A vyděšený zákazník koupí. Nejčastěji se s touto taktikou setkáš při prodeji léků a zdravotnických výrobků a také u uzavírání pojišťovacích smluv. Opět je to nekalé, protizákonné chování!

KONTAKTY PRO POMOC

- Česká obchodní inspekce (všechno) www.coi.cz
- Český telekomunikační úřad (telekomunikace) www.ctu.cz
- Energetický regulační úřad (dodávky elektrické energie a plynu) www.eru.cz

„KOUZELNÁ“ SLOVÍČKA

Obchodníci často používají lákavé slogany, které tě mají přesvědčit k nákupu. Ber je všechny s nadhledem. Znáš to, když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají. Jenom tě chtějí přesvědčit, abys danou věc nebo službu koupil a moc o tom nepřemýšlel...

SLEVY, SLEVY, SLEVY

- Při slevách někdy prodávající strhávají původní cenu nebo ji přelepí novou tak, aby ji zákazník už neviděl a nemohl tak porovnat, jestli je nákup skutečně výhodný.
- Sleva taky mnohdy bývá třeba jen korunová, ale velký nápis sleva tě ošálí natolik, že koupíš o korunu levnější věc, kterou jsi ani koupit nechtěl.

POUZE DNES UŠETŘÍTE

- Mazaný obchodník chce, aby se zákazníci do obchodu nahrnuli jako kobylinky – a to hned teď, proto na ně vyvíjí nátlak. Ve skutečnosti slevy většinou platí déle než jeden den.

POUZE V NAŠEM OBCHODĚ

- Přišel jsi domů, otevřel schránku a našel v ní leták s textem: „Pouze v našem obchodě teď zakoupíte LCD televizor za bezkonkurenční cenu 10 000 Kč. Neváhejte a navštivte naši provozovnu!“ Možná mají skutečně na skladě super levné televize, ale dost často jde obchodníkům spíš o zvýšení prodeje. Když se do prodejny nahrnou davy nadšených zákazníků, prodavač jim s lítostí oznámí, že výrobek, který inzerovali, už nemají. A v čem je trik? Obchodník zkrátka počítá s tím, že zklamaný zákazník nechce přijít domů s prázdnou, a tak ho snadno přesvědčí ke koupi něčeho jiného.

- Taky tě taková reklama už někdy nalákala? Vešel jsi do obchodu s oblečením a odcházel s novou mikinou, tričkem a se spokojeným úsměvem, jak skvěle jsi na poslední chvíli nakoupil? Možná, že za týden obchod skutečně zavřeli. Dost možná ale frčel dál a stejný nápis šoupli do výlohy i za měsíc. V takovém případě je to zkrátka jen další figl, jak nalákat zákazníky k nákupům.

- Kup si výhodné balení čtyř sušenek a dostaneš jednu zdarma. Bezva. Ale koupil by sis normálně pět stejných sušenek? Že do zásoby? Ano, ale když je budeš mít doma pod nosem, určitě je sníš dřív, než kdyby sis je kupoval po jedné. A na příštím nákupu si můžeš koupit dalších pět. Takhle určitě neušetříš...

VELKÝ

OBCHOĐÁK

Na internetu se vyznáš líp než tvoji rodiče a možná i díky jejich platební kartě občas něco nakoupíš – telefon, oblečení, sportovní vybavení, zkrátka cokoli. Přes internet je to rychlé a pohodlné, a tak se dá nakupovat i v zahraničí – jenže je potřeba mít oči na stopkách.

JEDNO KLIKNUTÍ A UZAVŘEŠ SMLOUVU

Smlouvu můžeš uzavřít už pouhým kliknutím na ikonu „koupit“ nebo „objednat“. To je na internetu to super - ale může to být i zrádné. Jsou lidé, kteří si zkusmo chtějí projít objednávacím protokolem na webu, aby viděli, jaký je ve finále způsob platby. Jenže se mohou spálit, když třeba na zahraničním webu nerozumí všem informacím dokonale.

ONLINE MŮŽEŠ Odstoupit od smlouvy – většinou

Při „nákupu na dálku“ můžeš odstoupit od smlouvy do 14 dnů bez udání důvodu a bez sankce. To je výhoda nákupu přes internet. Protože nemáš možnost si zboží vyzkoušet nebo nechat předvést v obchodě, prohlédneš si ho a vyzkoušíš v pohodě doma, a když ti nevyhovuje, vrátíš ho. Ale pozor! Neplatí to pro audio a video nahrávky a počítačové programy, pokud jsi už poškodil originální obal. Výjimka z tohoto pravidla platí i pro ubytování, dopravu a zábavní služby, pokud mají být poskytnuty v konkrétním termínu, například koncerty. Na 14 dní se nemůžeš

spolehnout ani u služeb, které ti podnikatel začal poskytovat s tvým souhlasem už před uplynutím této ochranné lhůty. Právo je plně všelijakých výjimek a je dobré na to pamatovat i při nákupu přes internet.

VÍŠ, KDO JE
NA DRUHÉ STRANĚ?

Zvláště při „NÁKUPU NA DÁLKU“ je opatrnost na místě. Předem si ověř, s kým máš tu čest a za jakých podmínek nakupuješ zboží či objednáš službu. Můžeš tak předejít nepříjemným překvapením.

POŘÁDNĚ ČTI, KOLIK A ZA CO PLATÍŠ

Jirka si špatně přečetl informace na webu lucemburské seznamky a uzavřel s ní na dálku smlouvu s cenou 549 Kč měsíčně na dobu 6 měsíců. Přitom se domníval, že 549 Kč je částka za celý půlrok. Společnost jeho odstoupení od uzavřené smlouvy neuznala a jemu nezbyvalo než zaplatit.

A PROTO: Vždy a zcela bez výjimky si pozorně prostuduj, co a za jakých podmínek si objednáš. Je lepší nekoupit nic než si zbytečně přidělovat problémy.

Jak si rychle prověřit prodejce, jak odhalit podvod či jak zjistit, jaké mohou nastat problémy při přeshraničním nákupu v EU a jak se jim vyhnout? Radu a odpověď najdeš na webu Evropského spotřebitelského centra: www.evropskyspotrebitel.cz

Evropské spotřebitelské centrum ČR se zabývá právy spotřebitelů při nakupování od obchodníků z jiných zemí EU, Norska a Islandu. Je jedním z 30 členů sítě ESC (ECC-Net) a jeho činnost financuje Evropská komise a Česká obchodní inspekce, při níž v ČR působí.

Sít Evropských spotřebitelských center vyřešila za 10 let svého vzniku přes 300 000 konkrétních spotřebitelských sporů.

NO JÁ PŘECE!
FALEŠNĚHO PRODEJCE
TŘEBA NEUVÍDÍŠ NIKDY.
NÁS POD MIKROSKOPEM.

CO? ŽE NEFUNGUJE? COŽE NEFUNGUJE?

Znáš to, koupíš si nové triko, jdeš v něm na rande a zjistíš, že v podpaží je díra. Trochu ostuda. A víš, co bys měl udělat? Triko reklamovat a nenechat se odbýt.

Jde o uplatnění stížnosti, že se ti výrobek zdá být nekvalitní nebo přestal fungovat. A samozřejmě taky požadování nápravy. Jako zákazník máš na to právo.

JAK NA REKLAMACI

Nejdůležitější je najít doklad o koupi, kde by mělo být uvedeno, o jaké se jedná zboží, kolik stálo a kdy sis ho kupoval. Může to být záruční list, pokladní doklad anebo doklad o platbě kartou. Koupi lze prokázat jakkoli, třeba i potvrzením tvé kama-

rádky či rodičů, kteří byli u nákupu s tebou. Vždy je ale lepší doklady o koupi uchovávat a v případě reklamace jejich kopie doložit. Vadný výrobek pak co nejdříve dones prodávajícímu, ať už do obchodu, kde sis věc pořídil, anebo do jiné prodejny téhož prodávajícího.

**ZÁRUČNÍ LIST NENÍ PRO
REKLAMACI
NUTNOU!**

V OBCHODĚ

Prodáváci předloží doklad o koupi a výrobek. Vysvětlí, kde je vada, a neboj se říct, že chceš věc reklamovat. Je to tvé právo. Obchodník by s tebou měl sepsat reklamační protokol (jednu kopii musíš dostat ty), vzít si výrobek a reklamaci vyřídit. Je důležité, aby v reklamačním protokolu bylo přesně uvedeno, o jakou vadu se jedná. Nezapomeň si pečlivě přečíst, co vlastně podepisuješ. Pamatuj, že za reklamaci (i za neuznanou) si prodejce nemá právo nic účtovat.

Rozhodně neprohloupíš, když si reklamaci sepišeš i ty sám a kopii dáš prodáváči k podpisu. Budeš pak mít v ruce jistou záruku.

REKLAMACE SE PODLE NOVÉHO OZ ŘEKNE
„PRAVO Z VADY“
„UPLATNIT PRAVO Z VADY“

A CO VLASTNĚ MŮŽEŠ POŽADOVAT?

Když se vada vyskytne v prvních 6 měsících od koupě věci, můžeš bez ohledu na povahu vady věci nebo závažnost porušení smlouvy chtít po prodávajícím výměnu či opravu věci, a když to není možné, můžeš chtít vrácení peněz, resp. slevu. Později už tvá práva záleží na závažnosti vady – u těch nejzá-

važnějších vad máš právo kromě výměny a opravy věci i na slevu či vrácení peněz, u banálnějších vad máš právo na odstranění vady, nejčastěji její opravou, či máš právo na slevu z kupní ceny. Když bude prodáváč výrobek opravovat, určitě si v takovém případě pohlídej, abys pak dostal potvrzení o opravě a době jejího trvání. To pro případ, že by zase došlo k problému.

CO SE BUDE DÍT DÁL?

Od chvíle, kdy s prodáváčem sepišete reklamaci, nezbyvá než čekat a čekat. Podle zákona má prodávající reklamaci vyřídit co nejdříve, nejpozději však do 30 dnů od jejího uplatnění, a do té doby nic nezmůžeš. Pokud by to ale trvalo déle, můžeš smlouvu zrušit tím, že od ní odstoupíš.

PRODAVÁČ SE VYKRUCUJE? NENECH SE ODBÝT!

Může se stát, že se prodávající bude kroutit a vymlouvat a nebude chtít reklamaci vyřídit. Na to ale nemá právo. V takovém případě po něm chtěj písemné potvrzení, kde bude uvedeno, proč reklamaci odmítá. Měl by ti dát vědět nejpozději do tří dnů.

NEJČASTĚJŠÍ VÝMLUVY PRODEJČŮ:

Nemáte obal od výrobku, tudíž nemůžete výrobek reklamovat.

• Podle zákona žádný obal mít nemusíš. Reklamuješ přece výrobek, ne obal!

Vada výrobku vznikla již ve výrobě, obraťte se na výrobce.

• To je sice možné, ale za výrobek v obchodě nese zodpovědnost prodejce. Proto reklamaci můžeš vyřídit s ním.

Výrobek byl prodáván se slevou, tudíž nemáte na reklamaci nárok.

• Zákonná záruka 24 měsíců platí i na zboží prodávané ve výprodejích, v různých akcích, ale i pro věci prodávané za nižší cenu kvůli existující vadě. Platí ale, že výrobek nejde reklamovat pro vadu, kvůli které bylo zboží zlevněno.

Reklamaci vyřizuje pouze náš pan vedoucí a ten tady dnes není.

• Podle zákona musí být v prodejně vždycky někdo, s kým můžeš reklamaci vyřídit. Takže si nenech nic takového nakukat.

JAKÉ VADY NEMŮŽEŠ REKLAMOVAT?

Prodávající většinou reklamaci zamítne tehdy, pokud jsi výrobek nějak poškodil ty sám. Ty ale určitě víš, že čaj na klávesnici tvého nového notebooku prostě nepatří.

Pokud si to chceš pořádně nastudovat:

Občanský zákoník
č. 89/2012 Sb.

Zákon o ochraně spotřebitele – Zákon 634/1992 Sb.

Při reklamaci buď asertivní, ale nenech se zbytečně vytočit. Nezapomeň, že s úsměvem jde všechno líp.

ZA CO PLATÍŠ? ZA KVALITU? ZA KAMPAŇ?

Svět je plný reklam, o tom není pochyb. Vždyť každý přece chce, aby se jeho zboží prodávalo co nejlépe. A víš, které věci se prodávají nejlíp? Přece ty, které mají svoji značku. Čím je značka proslulejší, tím lépe.

Výrobci používají k označení svých produktů nejen slova, ale také obrázky. Kdo by neznal obrázek nakousnutého jablka nebo hvězdu na botách? Cílem výrobce je přesvědčit kupujícího, že z přehršle výrobků dostupných na trhu si musí koupit zrovna ten jeho. To lze zařídit tak, že určité značky jsou kvalitnější, mají lepší užité vlastnosti, déle vydrží. Také je ale možné nasypat do reklamy neskutečné množství peněz: co na tom, že výrobek nevydrží, hlavně že se prodá...

Při výběru zboží proto vždy přemýšlej, zda platíš za kvalitu, nebo drahou reklamní kampaň.

DVAKRÁT MĚŘ ...

...než řízneš, tedy koupíš, udělej si aspoň malý průzkum trhu.

Než něco koupíš, poptej se – v rodině, kámošů, lidí, kterým věříš. Pokud s nějakým výrobkem měli dobrou zkušenost, dej na jejich doporučení.

Informovat se můžeš i na internetu, recenze o výrobku nebo obchodu mohou leccos o kvalitě zboží nebo služby napovědět.

Dalším zdrojem informací mohou být srovnávací testy. Nejlépe je důvěřovat testům specializovaných organizací, jako např. v Čechách dTEST nebo v Německu Stiftung Warentest. Testy publikované v novinách taky poslouží, jen pozor na to, aby nebyly ovlivněné nějakým inzerentem.

DVA ROKY NATVRDO

Dostal jsi k Vánocům svůj vysněný dárek – čtečku. Jenže i když jsi ji opatroval jako oko v hlavě, po čtrnácti dnech přestala fungovat. Co s tím? Ještě štěstí, že existuje tzv. „záruka“. Ta ti totiž zaručí, že můžeš čtečku nebo i jiný výrobek, u kterého se vyskytne vada, u prodávajícího reklamovat a žádat nápravu.

Občanský zákoník stanoví u spotřebního zboží, tedy oblečení, elektroniky apod., minimální délku **záruční doby** 24 měsíců. Proávající ti může nabídnout i **LEPŠÍ ZÁRUČNÍ PODMÍNKY** – například zboží budeš moci reklamovat ve lhůtě delší, než

je 24 měsíců. Anebo ti slíbí vždy vrátit peníze, i přesto, že bys ze zákona měl právo jen na opravu výrobku, či ti poskytne bezplatně náhradní zboží. A proč by to dělal? Nějak přeci musí porazit konkurenci...

Pokud ti prodávající poskytuje lepší záruční podmínky, může je různě omezit například ve 3. roce záruky už nabízí jen opravu výrobku, nikoli jeho výměnu. **Nikdy ti ale prodávající nemůže zkrátit 24měsíční lhůtu pro reklamaci.**

NĚKTERÉ VADY PROSTĚ NEPROTLAČÍŠ

Pokud si koupíš nové polobotky a jdeš si v nich zahrát fotbal, nejspíš už nebudou vypadat jako nové. V takovém případě se ti asi jen těžko podaří prodáváče přesvědčit, aby ti je vyměnil. Každá věc zkrátka potřebuje vhodnou péči, s tím musíš počítat. Rady pro správné užívání a pro údržbu výrobku by ti měl říct prodávající, anebo je najdeš v návodu k použití.

BATERIE NA VĚČNOST?

Záruční dobu nelze zaměňovat s **životností výrobku** – po baterii či žárovce nemůžeš chtít, aby nepřetržitě fungovaly 24 měsíců. Pokud je však máš uložené v zásobě a teprve při jejich prvním použití zjistíš, že nefungují, pak se o vadu jedná. Životnost musí být na výrobku vyznačena!

JOGURT BEZ ZÁRUKY

Podobně je to s **trvanlivostí** některých výrobků. Ani po jogurtu nemůžeš chtít, aby byl čerstvý 24 měsíců. Při nakupování je proto důležité sledovat, do kdy („Spotřebujte do...“) výrobce doporučuje jíst. Na provat, do kdy („Spotřebujte do...“) výrobce doporučuje jíst. Na provat, do kdy („Spotřebujte do...“) výrobce doporučuje jíst. Na provat, do kdy („Spotřebujte do...“) výrobce doporučuje jíst. Na provat, do kdy („Spotřebujte do...“) výrobce doporučuje jíst. Každá potravina musí být označena **datem spotřeby**. Ta určuje, do kdy je jídlo nezávadné a pro tebe stravitelné.

SLEVY A ZBOŽÍ Z „DRUHÉ RUKY“

Zákonná záruka 24 měsíců platí i na zboží prodávané ve výprodejích, v bazarech, v různých akcích, ale i pro věci prodávané za nižší cenu kvůli existující vadě. Ale pozor, obchodník může „po dohodě s kupujícím“ zkrátit záruční dobu bazarového zboží, ne však na méně než na jeden rok. Dávej proto pozor, co je napsáno v prodejním dokladu!

PROČPAK ZA MÍŇ?

Když si budeš pořizovat výrobek ve slevě, raději se vždy prodáváče zeptej, proč je zlevněný. Platí totiž, že na vadu, kvůli které byl výrobek zlevněný, reklamaci uplatnit nemůžeš. Tato vada musí být uvedena v prodejním dokladu.

Pokud si kupuješ třeba telefon s odřeným displejem za skvělou cenu, nemůžeš počítat s tím, že ti poškrábaný vzhled telefonu prodávající jako vadu uzná. Často můžeš takhle se slevou koupit i potraviny, u kterých prochází doba trvanlivosti, prodávající tě na to ale musí zřetelně upozornit!

ŠMEJDI

Manipulace, nátlak, agrese, ponižování. Super sada hrnců za super skvělou cenu, výlet a oběd zdarma. Jak to všechno souvisí?

KDO JSOU ŠMEJDI?

Organizátoři předváděcích akcí, podvodní prodejci, kteří lákají převážně staré lidi na výlety (výjezdni akce), aby jim vnutili předražené nádoby nebo cokoliv „praktického“ do domácnosti.

JAK TO FUNGUJE?

Zpravidla senioři nebo jiní důvěřiví a zranitelní lidé dostanou do schránky pozvánku, kde se uvádí, že například vyhráli nové žerzejové povlečení a že si ho mají jet převzít v určený den na zámek. Oběd je samozřejmě v ceně zájezdu a účastníky čeká bohatý program. Autobus pro ně bude připraven v deset dopoledne před obecním úřadem.

Na zámku se pak odehraje onen „bohatý“ program. Naprosto nepřijatelným chováním a nátlakem jsou návštěvníci akce nuceni k nákupu hrnců, žehlicích prken a bůhví čeho ještě za neuvěřitelné ceny. Pokud nenakoupí, nedostanou oběd ani výhru a jsou vystaveni velkému ponižování. Jsou případy, kdy šmejdi lidem brali občanky a nechťeli jim je vrátit, dokud si něco nekoupí!

ŠMEJDI JSOU I TELEFONNÍ NEBO PODOMNÍ
Česká obchodní inspekce zveřejnila případ, kdy spotřebitel provolal 64 tisíc korun, aby dostal úvěr.

Pozor, šmejdi jsou všude, stále vymýšlejí rafinovanější taktiky, jak se dostat k cizím penězům. Buď na pozoru, když u vás doma někdo zazvoní a jde přeprogramovat pevnou linku nebo je od „dceřiné společnosti ČEZ“ a chce zkontrolovat jističe... Aby se z technika nevyloupnul podomní prodejce, co ti podšoupne k podpisu i novou smlouvu na telekomunikační nebo energetické služby a ještě vám okoukne domácnost!

CO TY S TÍM?

Bav se o tom s rodiči a prarodiči. Podívejte se třeba společně na dokument Silvie Dymákové Šmejdi. Pak už snad nebude třeba nic vysvětlovat a na zámek i oběd si zajedete s habičkou pro jistotu sami.

PSALI V NOVINÁCH, JAK SI JEDEN PÁN KOUPIL PÁNEV.

NĚJAKÁ NOVINKA V MEDICINĚ?

NEMYSLÍM PÁNEV JAKO KOST, MYSLÍM TAKOVOU NA SMAŽENÍ.

TAKOVOU, JAK JSME SE O NI TUHLE SPÁLIILI, KDYŽ JSME CHTĚLI POTAJÍ ULOUPIT PALAČINKU?

Jaáááá

A PROČ O TOM PÍŠOU NOVINY? TAKOVÝCH PÁNVÍ SE PRODÁ...

ZAPLATIL ZA NI OBROVSKÉ PENÍZE.

ANO, TAKOVOU.

ASI BYLA Z NĚJAKÉHO SPECIÁLNÍHO MATERIÁLU.

A PROČ JI TEDA KOUPIL?

NE, BYLA ÚPLNĚ OBYČEJNÁ.

Chutnalo? Dřív domů nepůjdeš, dokud nekoupíš!!!

BYL POD NÁTLAKEM. NECHAL SE ODVÉZT NA OBĚD, DALI MU STEAK A PAK MU REKLI, ŽE SI MUSÍ KOUPIT I TU PÁNEV.

TU, NA KTERÉ DĚLAU TEN OBĚD?

NE, NOVOU. ALE ŘEKLI MI, ŽE SI NA NÍ BUDE MOCT DĚLAT TAKOVÉ STEAKY DOMA A ZADARMO. A PÁN KOUPIL.

CHUDÁK PÁN NA JEHO MÍSTĚ BYCH TOU PÁNVÍ TOHO ŠMEJDA PŘETÁHLA.

NEKVALITNÍ VĚC, A ZA TAKOVÉ PENÍZE, ŽE BY ZA NĚ MOHL CHODIT DO RESTAURACE NA HOTOVÉ STEAKY NEJMÉNĚ PŮL ROKU!

ASI BY SE HNĚD ROZBILA. ŠMEJD OD ŠMEJDŮ...

KAM SE OBRÁTIT PRO POMOC

Konečně po pěti letech jedete s rodinou na prázdniny, ale při cestě zpátky strávíte dva dny čekáním na letišti, protože cestovka zkrachovala. Když se konečně dostanete domů, nevíte, kde a jak se domoci nápravy. Po zaměstnancích se slehla zem.

Mávneš nad tím rukou a necháš to být? Nebo budeš hájit svá práva? Jsi přece zákazník a na kvalitní služby máš nárok. Pokud nevíš, jak bys měl v takovém případě postupovat, jsou tady organizace, které ti s tím pomůžou.

SPOTŘEBITELSKÉ ORGANIZACE

Můžeš se obrátit na spotřebitelské organizace (neziskovky) nebo státní dozorové orgány. Spotřebitelské organizace u nás reprezentuje zejména Asociace občanských poraden, která v současné době sdružuje 41 občanských poraden a dalších kontaktních míst. Tam ti poskytnou nezávislé, nestranné a bezplatné poradenství.

Podobně funguje Sdružení obrany spotřebitelů (www.spotrebitele.info). Tam by ti měli poradit, jak správně postupovat, když chceš některé zboží či služby reklamovat, anebo kde si na prodejce stěžovat. Vyzkoušet můžeš i sdružení Spotřebitel net (www.spotrebitel.net).

Spotřebitelům radí také sdružení spotřebitelů TEST (www.dtest.cz), které testuje a porovnává zboží.

Všechny aktivní spotřebitelské organizace najdeš na webu www.mpo.cz v sekci Ochrana spotřebitele.

Vyzkoušet můžeš Sdružení českých spotřebitelů (www.konzument.cz), které ti může pomoci zejména v případech různých smluv a také ti může poradit, jak řešit případné spory. Na stránkách www.financnitisen.cz provozují Poradnu při finanční tísní, kde poskytují služby zdarma.

Spotřebitelům, kteří se dostanou do sporu se zahraničními obchodníky, bezplatně pomáhá Evropské spotřebitelské centrum ČR. Poskytuje v rámci celé Evropské unie rady a informace o právech spotřebitelů na evropském trhu a jejich vymáhání. Více informací se dočteš na www.evropskyspotrebitel.cz

DOZOROVÉ ORGÁNY

Nad plněním spotřebitelských práv a dodržováním zákonů dohlíží dozorové orgány. U nás je to zejména Česká obchodní inspekce (www.coi.cz), která kontroluje dodržování jakosti zboží a výrobků, zdravotní nezávadnost, podmínky pro skladování a dopravu. V restauracích a fastfoodech hlídá hygienickou nezávadnost, u trhovců a zelinářů správně nastavená měřidla.

Kvalitu potravin a nápojů u nás kontroluje Státní zemědělská a potravinářská inspekce (www.szpi.cz).

FUJ, TEN HOTEL BYL ALE SPLAVY A Z TOHO JÍDLA BUDE ASI TAKY PĚKNY PRŮ...

Ne jo, už je to tady! To nezvládáme, tyhle bakterie neznáme. Potřebujeme pomoc!

ZATÍMCO INFEKCI ŘEŠÍ LÉKY, ZKAŽENOU DOVOLENOU VYŘEŠÍ REKLAMACE.

Přý s tím umí pomoci nějaké neziskovky...

HURÁ, UMĚLY! NÁHRADA JE TAKY NA

CO BY TĚ MOHLO ZAJÍMAT

„Americký prezident J. F. Kennedy vyhlásil 15. března 1962 základní teze spotřebitelských práv, čímž zahájil éru novodobé ochrany spotřebitelů. Původně byla vyhlášena čtyři základní spotřebitelská práva: právo na bezpečnost výrobků a služeb, právo na informace, právo na výběr (právo volby) a právo být slyšen. Další čtyři práva ještě přidala celosvětová spotřebitelská organizace Consumers International v zájmu všech spotřebitelů: právo na uspokojení základních potřeb, právo na náhradu, právo na spotřebitelskou výchovu, právo na zdravé životní prostředí.“

PROGRAM ČESKÁ KVALITA

PODPORUJEME OVĚŘENOU KVALITU

Vyznat se dnes ve všelijakých značkách, se kterými se můžeme setkat při nákupu zboží a služeb, je čím dál tím těžší. Jak poznat tedy takovou, která nás nenapálí a pomůže nám s výběrem kvalitního zboží nebo služeb? Na toto existuje celkem jednoduchý návod, a to sledovat značky zařazené do Programu Česká kvalita - programu podpory prodeje kvalitních výrobků a poskytování kvalitních služeb podporovaného vládou České republiky.

ODBORNÍCI I ZÁKAZNÍCI OVĚŘUJÍ

Program sdružuje právě ty důvěryhodné a seriózní značky. Stává se tedy vodítkem pro spotřebitele při orientaci na trhu. Uvidíš-li logo Programu Česká kvalita ve spojení s některou ze značek vyobrazených

na vedlejší straně, můžeš si být jist, že kvalita byla ověřena nejen nezávislou zkušební, ale i šetřením spokojenosti zákazníků a samozřejmě i pravidelnou kontrolou výroby.

NEJÍ TO ZADARMO

V současnosti je v programu 21 značek kvality pokrývajících různé segmenty trhu. Každá značka má svého správce, který značku uděluje a dohlíží na to, aby výrobek nebo služba prošly celým procesem přezkoušení a posouzení kvality. Pokud správce shledá jakoukoliv nesrovnalost při následných kontrolách, případně zaznamená nespokojenost zákazníků s kvalitou výrobku nebo služby, je značka držitelům odebrána.

ABY BYLO JASNO

Správce značky je zpravidla nejvyšší autorita zajišťující oblast, kterou konkrétní značka zastřešuje. Značky, které jsou v programu, najdeš v následujícím přehledu. Podrobnosti o jednotlivých značkách jsou zveřejněny na stránkách správců značek nebo na www.ceskakvalita.cz

GRAFICKÉ VYOBRAZENÍ ZNAČEK V PROGRAMU ČESKÁ KVALITA:

CZECH MADE www.czechmade.cz	Česká kvalita Nábytek www.ceska-kvalita-nabytek.cz	Ekologicky šetrný výrobek/služba www.cenia.cz
Kvalitní a bezpečná montáž www.ezu.cz	Certifikované služby IT www.ezu.cz	ESČ www.ezu.cz
Bezpečné hračky www.itozlin.cz	Zdravotně nezávadná obuv - bota pro Vaše dítě „ŽIRAFÁ“ www.coka.cz	Bezpečná a kvalitní hračka www.zulpcb.cz
Práce postižených www.pracepostizenych.cz	Spolehlivá veřejně prospěšná organizace www.znackaspolehivosti.cz	QZ - Zaručená kvalita www.sotex.cz
CG www.gasinfo.cz	ITC certifikovaná kvalita www.itozlin.cz	Osvědčeno pro stavbu www.szv.cz
HORECA Select www.makro.cz	nápís SZUTEST - Product tested www.szutest.cz	Hřiště - sportoviště - tělocvična - Ověřený provoz www.overenehriste.cz
Značka kvality v sociálních službách www.apsscr.cz	PRODEJNA 21. STOLETÍ Prodejna 21. století www.q21.cz	CERTIFIKOVANÝ OBCHOD APEK Apek - Certifikovaný obchod www.apek.cz

VYBALANCUJ ROZPOČET

Každý člověk má spoustu přání. A protože některá jsou materiální, je nutné si čas od času položit otázku: „Můžu si tu věc nebo ten zážitek dovolit?“ Abys dokázal sám sobě odpovědět, je potřeba se zamyslet nad tím, kolik utrácíš a kolik vyděláváš, resp. jaké dostáváš kapesné – jinak řečeno zamyslet se nad svými příjmy a výdaji.

ROZPOČET? NIC SLOŽITÉHO...

Abys zjistil, jestli máš peníze na nákup toho, co si přeješ, je docela praktické sestavit si rozpočet. Rozpočet neboli bilance příjmů a výdajů ze zpravidla vytváří na kalendářní měsíc.

PŘÍKLAD „RODINA IDEÁL“

PŘÍJMY ZA MĚSÍC		VÝDAJE ZA MĚSÍC	
mzda matka	13 000	nájem + energie + voda	10 300
mzda otec	19 000	internet a telefony	2 500
úroky ze spoření a investic	300	jídlo a pití	6 000
		drogerie	1 000
		pojištění	500
		splátky půjček	3 000
		auto + MHD	3 000
		děti školní obědy + kroužky	3 500
		úložky na spoření	2 500
CELKEM	32 300	CELKEM	32 300

Ideál, protože to dobře vyšlo. Rodina má přebytkový rozpočet – dokáže spořit. Takhle by to mělo být. Neměl bys utratit všechny peníze, co dostaneš do ruky ještě ten měsíc, ale něco si schovávat na horší časy. Co když budeš třeba do hudebky potřebovat novou, lepší, kytaru a rodiče ti odmítnou přispět? Kde bys na ni vzal?

Ať už je tvůj záměr jakýkoliv - od nákupu nového trička přes uspořádání narozeninového mejdanu až po koupi nového kola - musíš se zamyslet nad tím, jak ho budeš financovat. Máš dvě základní možnosti: buď spořit, dokud nebudeš mít potřebnou částku, anebo si půjčit. Půjčku si ale vždycky důkladně promysli, viz článek „Kolik stojí peníze“.

KDYŽ TO NENÍ IDEÁL

Když v rozpočtu převyšují výdaje (rozpočet je **schodkový**), dostává se člověk pomalu do maléru. Jsou dvě možnosti, jak ho vyřešit: zvýšením měsíčních příjmů (přibrat novou práci/brigádu), či snížením měsíčních výdajů (o ty, které nejsou nezbytné).

PAŘ TIPŮ NA ZÁVĚR:

- Sestav si cvičně svůj vlastní rozpočet za určitý měsíc a pak ho srovnaj se skutečností. Možná se budeš divit.
- Srovnávej ceny výrobků a služeb dřív, než je koupíš. Můžeš ušetřit hezkých pár korun!
- Plat své pravidelné výdaje vždy jako první (jízdne do školy, obědy, poplatky za kroužky).
- Nepůjčuj si na hlouposti, které hned „spotřebuješ“. Splácet něco, co už dávno nemáš, je přece směšné.
- Nezapomínej, že věci jsou věci a ty máš sloužit tobě - ne ty jim. Fakt není potřeba mít každý měsíc nové džíny.

Češi nejvíc utrácí za jídlo, tvrdí Český statistický úřad. Nejméně vydávají jde do vzdělání.

CO POTŘEBUJEŠ VĚDĚT, NEŽ ZAČNEŠ CHODIT NA BRIGÁDU

Kdo by si při studiu nechtěl či nepotřeboval přivydělat nějakou tu korunu!? Ale víš, jak na to? Jak si zařídit práci a jakou smlouvu uzavřít, aby to bylo pro tebe výhodné?

HRUBÝ A ČISTÝ PŘÍJEM

Z každé výplaty nebo honoráře bys měl platit daně a někdy i sociální nebo zdravotní pojištění – viz dále. Jako student máš určitá daňová zvýhodnění, tak se vždycky pořádně poptej!

HRUBÝ PŘÍJEM — ten, který ti slíbí ve smlouvě a ze kterého se odečtou daně a pojištění.
ČISTÝ PŘÍJEM — ten, který pak dostaneš na ruku nebo na účet.

PODEPÍŠEŠ S JEDNÍM, MAKÁŠ PRO DRUHÉHO

Zřejmě nejčastějším způsobem přivýdělků mladých lidí je zaměstnání prostřednictvím pracovní agentury. Zvláštnost tohoto druhu zaměstnávání spočívá v tom, že pracovní smlouvu uzavřeš s agenturou práce, nikoliv se společností, u níž pak fakticky pracuješ. Jako „nádeník“ jsi pak povinen dodržovat pokyny a instrukce nadřízeného pracovníka společnosti, u které pracuješ. Nicméně administrativu kolem smlouvy dělá agentura práce a zároveň ti vyplácí i mzdu.

PRACOVNÍ SMLOUVA

Nejčastěji se můžeš nechat zaměstnat na základě pracovní smlouvy. Ta se v případě brigád uzavírá většinou na dobu určitou.

Pracovní smlouvu musíš dostat od zaměstnavatele písemně a musí povinně obsahovat:

- uvedení druhu práce
- místo výkonu práce
- den nástupu do práce
- zákon neurčuje, že musí být přímo ve smlouvě vypsána výše mzdy, takže můžeš ke smlouvě dostat další papír, tzv. mzdový výměr, kde bude výplata sjednána

JE TO VĚC DOHODY

Další možnou formou zaměstnání je dohoda o pracovní činnosti či dohoda o provedení práce.

Dohodu o provedení práce, tzv. dépépéčko (DPP), s tebou může zaměstnavatel uzavřít na maximálně 300 hodin ročně.

DPP se musí uzavřít písemně a měla by obsahovat:

- dobu, na kterou se uzavírá
- výši odměny a podmínky pro její poskytování
- dále je dobré si dopředu v dohodě vymežit, co všechno bude tvým úkolem a kolik hodin na něm přibližně strávíš
- pokud měsíčně překročí tvůj výdělek 10 000 Kč, je potřeba, aby za tebe zaměstnavatel odvedl sociální a zdravotní pojištění

Dohodu o pracovní činnosti, tzv. dépéčé (DPČ), můžeš uzavřít na brigádu, která v průměru za celý rok nepřekročí 20 hodin týdně.

I DPČ musíš uzavřít písemně a opět musí obsahovat:

- úkol – co budeš dělat
- dobu, na kterou se dohoda uzavírá
- rozsah pracovní doby
- z DPČ zaměstnavatel automaticky odvádí platbu na sociální a zdravotní pojištění, což pro tebe znamená nižší čistý výdělek

„ANEBO MŮŽEŠ NAPSAT DALŠÍ HRU O TRŮNY...“

V neposlední řadě lze práce vykonávat na základě smlouvy o dílo, autorské smlouvy a dalších.

CO VŠECHNO JSOU

Když se řekne peníze, mnozí z nás si představí hotovost - bankovky a mince, kterými se běžně platí. Existují ale taky bezhotovostní, elektronické peníze nebo kryptoměna.

BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

Bezhotovostní peníze jsou peníze ve formě záznamu na účtech v bankách. Přejde-li člověku výplata na účet, přišla v tzv. bezhotovostních penězích. Peníze se pak mohou bezhotovostně dál používat - může se jimi platit s pomocí platební karty v obchodě nebo z účtu zaplatit nájem, elektřinu... Peníze nejsou fyzicky vidět v peněžence, ale na výpisu z účtu nebo v elektronickém bankovníctví.

ELEKTRONICKÉ PENÍZE

Elektronické peníze fungují jako kredit na mobilu. Nabíješ si nějakou elektronickou peněženku a platíš, dokud je kredit.

Jako elektronická peněženka může sloužit mobil, nějaká karta (ne ta běžná platební, kterou míváme k účtu) nebo virtuální účet na internetu (např. PaySec nebo PayPal).

VÝHODY ELEKTRONICKÝCH PENĚZ

- nejsou vázány na bankovní účet - v případě zneužití může člověk přijít jen o tolik, na kolik měl nabit, ne o všechno na účtu
- při platbě na internetu se nezadávají citlivé údaje (např. číslo kreditní karty) jako při platbě běžnou platební kartou

NA CO POZOR

- elektronické peníze vydávají podnikatelé, ne státem ostře sledované banky, takže můžeš taky pěkně naletět...
- některé peněženky mívají limit, kolik s nimi může člověk celkem ročně zaplatit
- je důležité podívat se na poplatky za zřízení, transakce, dobítí atd.
- možnost výběru/směny na hotovostní peníze

DIGITÁLNÍ MĚNA

Digitální měna je elektronicky vytvořená - jde o jakýsi software, který sdílí omezená síť lidí. Digitální měnou jsou např. virtuální peníze v počítačové hře, ale mohou to být i prostředky, kterými se dá platit na internetu za zboží a služby.

„CO JE TO KRYPTOMĚNA?“

BITCOIN

Bitcoin je nejznámější a nejrozšířenější digitální měna. V květnu 2015 se dal jeden bitcoin koupit za 5600 Kč. Software bitcoin je naprogramován tak, že nikdy nebude v oběhu více než 21 000 000 bitcoinů. Bitcoin lze platit i v některých internetových obchodech. Software nekontroluje žádná vláda ani banka.

CO VŠECHNO SE DÁ SDÍLET

Kromě fotek na facebooku se dají sdílet peníze, byty nebo auta. Lidé sdílejí, aby si přivydělali, snížili náklady na živobytí nebo si prostě užili víc legrace. Jak to funguje?

SDÍLENÁ EKONOMIKA

Takzvaná sdílená ekonomika vznikla před pár lety zcela náhodou v USA díky nafukovacím matracím a podnikavému duchu mladých designérů. Ti totiž nechali ve svém bytě za vlídný poplatek přespat kolegy – účastníky konference. Od té doby jejich firma ubytovala už 4 miliony lidí po celém světě.

Dnes je možné sdílet nejen nemovitosti, ale také auta, nářadí, knihy a mnohé další.

Objednej si gauč v cizím bytě a vyraz na dovolenou. Když nemáš moc peněz a chceš cestovat, poznat místní lidi a kulturu, je to skvělá příležitost.

Spolujízda, Jízdomat, Autostop, Jeduautem... Když nechceš jet prázdným autem nebo naopak auto nemáš a potřebuješ se někam dostat, máš možnost najít si spolujízdu a podělit se o náklady na benzín.

Najdi správnou půjčovnu, za malý či žádný poplatek sedni na kolo, popojeď, zamkni kolo ke stojanu a přes mobilní aplikaci nahlas jeho polohu.

Sdílejí se už nejen věci, ale taky peníze. Typickým příkladem je crowdfunding – online veřejné sbírky, které se díky malým přispěvatelům snaží vybrat vyšší cílové částky na zajímavé projekty. Dalším příkladem jsou peer2peer půjčky. Zájemce o půjčku vyplní na internetu formulář a soukromí věřitelé si pak mohou vybrat, komu půjčí a za jaký úrok.

OBEZŘETNOST SE VYPLÁCÍ:

Různí lidé, různé povahy... Vždycky si dej pozor, s kým sdílíš – s kým máš tu čest!

HOTOVOST V PLASTU

Dnes už má u nás platební kartu snad každý a čím dál víc lidí u sebe nosí v hotovosti jen malé částky. Vždyť proč by měli riskovat, že nechtěně vytratí tisícovku nebo narazí na šikovného kapsáře? Platit kartou už se dá skoro všude. Jenomže zlodějíčkové a padělatelé jsou vynalézaví, a tak je potřeba, aby se i majitelé karet měli na pozoru!

AŽ BUDEŠ TEDY V RUCE DRŽET SVOJI PRVNÍ KARTU, NEZAPOMEŇ NA TYTO ZÁSADY:

Karta nahrazuje hotovost, a proto se k ní chovej se stejnou pečlivostí a obezřetností – nikomu ji nepůjčuj a měj ji vždycky pečlivě uloženou.

Kartu nedávej z ruky, popřípadě ji v obchodě či v restauraci nespouštěj z dohledu – trvej na tom, aby byla transakce provedena pod tvým dohledem. Jedině tak zabrániš možnému zneužití (např. „skimmingu“ – fyzickému okopírování magnetického proužku platební karty). Vždy si zkontroluj, že ti prodejce vrátil opravdu tvoji kartu.

Pokud kartu ztratíš, hned zavolej do banky a nech si ji zablokovat.

PIN nikdy nenechávej zaznamenaný v blízkosti karty či na jiných místech, kde se dá lehce najít.

Svůj PIN nikomu neprozrazuj – a to ani policistům či zaměstnancům banky.

Při platbě na internetu si zjisti důvěryhodnost serveru – v případě jakékoliv pochybnosti raději zaplať jinak.

Nikdy nesděluj číslo své karty na zjevně nedůvěryhodných serverech, ani ho neposílej e-mailem, a to ani na „důvěryhodné“ vypadající adresy (např. na adresu banky).

Pravidelně kontroluj výpisy z účtů. V případě pochybností o provedené transakci informuj svoji banku a předlož všechny dostupné doklady (např. doklad o platbě kartou apod.).

Buď opatrný při používání bankomatů, nikdy si nenech od nikoho radit a vezmi si vždy pro jistotu účtenku o provedené transakci.

Nezapomeň, že někdy stačí znát jen číslo karty a datum její platnosti k tomu, aby ji někdo zneužil.

Výběr peněz v obchodě při placení za zboží či služby platební kartou. Kromě zaplacení můžeš ještě tam, kde to jde (na pokladně najdeš nápis cash back), požádat o výběr hotovosti.

V roce 2014 bylo v ČR přes 11 milionů bankovních karet. Lidé ze 60 % vybírali hotovost z bankomatu a z 40 % platili u obchodníků. Ve světě je to naopak, ze tří čtvrtin lidé platí a z jedné třetiny vybírají keš.

zdroj: Sdružení pro bankovní karty

Na asi 200 tis. místech se u nás dá zaplatit kartou. Bankomatů je téměř 4 500.

Nemáš peníze na účtu? Vezmi si půjčku a splať v bezúročné lhůtě, jinak bude zle! A raději nevybírej z bankomatu, jinak máš na krku úroky!

debetní karta

Máš peníze na účtu? Můžeš platit a vybírat...

charge karta

Nemáš peníze na účtu? Plať, ale na konci měsíce dostaneš výpis a ten koukej rychle zaplatit, jinak ti naskočí velké úroky!

kreditní karta

JAK DOBŘE A POHODLNĚ NAKOUPIT NA INTERNETU?

Kdo dnes nenakupuje na internetu, jako by byl z jiného století. Koupit si nové oblečení nebo objednat stylový notebook či tablet můžeš na webu na pár kliknutí. Odpadne tak otravné a zdlouhavé pobíhání po obchodech, zboží si můžeš nechat dovézt až domů nebo si ho v kamenném obchodě pouze vyzvednout. Na druhou stranu se skvělá koupě může někdy proměnit v noční můru a místo úžasných nových bot zbyde jen prázdná peněženka.

Jak se tedy nenechat na netu nachytat? Stejně jako v běžných obchodech i na internetu je třeba dávat si pozor na podvodníky. Jako riskuješ při koupi mobilu na ulici od překupníka, stejně tak můžeš riskovat při nákupu na neprověřené internetové stránce plné lákavých nabídek na extra levné zboží.

JAKÁ JE PODLE VÁS HLAVNÍ VÝHODA NÁKUPU NA INTERNETU?

JAK POZNÁM BEZPEČNÝ E-SHOP?

Podívej se e-shopu nejdřív trochu na zoubek. Nejlepší ze všeho je vlastní dobrá zkušenost nebo doporučení kamarádů a známých. Stejně tak ti můžou „poradit“ další nakupující přímo na internetu v diskuzích nebo na portálech, které se zabývají hodnocením e-shopů. Zjisti si vždy základní informace o prodávajícím – zejména údaje o jeho sídle,

identifikačním čísle (zda skutečně existuje), dost důležité jsou také kontakty pro případ reklamace. Prostuduj si obchodní podmínky – informace o ceně a způsobu platby, o dodacích podmínkách, právech a povinnostech a ochraně osobních údajů. Vždy upřednostni obchodníka, který tě o těchto podmínkách řádně informuje.

Podívej se na stránkách obchodu po logu certifikátu APEK (Asociace pro elektronickou komerci).

ZAPLATIT PŘEDEM? ANO, ČI NE?

Chce po tobě obchodník platbu jedně a pouze předem? Potom rozhodně zbystrň! Drtivá většina obchodů nabízí různé druhy platby, především platbu převodem a na dobírku. Dobře si rozmysli způsob platby, a pokud objednávaš u daného obchodu poprvé, může být dobírka či osobní odběr bezpečnější volbou. A pamatuj, nejnižší cena nemusí hned znamenat výhru.

ZBOŽÍ MI NEVYHOVUJE, CHCI HO VRÁTIT!

Na obrázku bylo tričko úžasně, ale realita je jiná? Pro tento a další případ máš právo odstoupit od smlouvy do 14 dnů od koupě a následně zboží vrátit. Schovávej si proto kopie všech dokladů o koupi – fakturu, objednávku, potvrzení nákupu, všeobecné obchodní podmínky, případně i popis daného zboží – ať se máš čím ohánět v případě možného sporu.

Ale pozor! Nezapomeň, že e-shop není půjčovna, a pokud zboží opotřebuješ nebo poničíš, peníze zpátky nedostaneš!

KOLIK STOJÍ PENÍZE

Jakoukoliv půjčku už dneska poskytne kdejaká banka, instituce, soukromá firma nebo osoba. Půjčují si rodiče, studenti na vysoké, ale taky středoškoláci. Zkrátka stačí splnit pár základních podmínek a můžeš „jít do minusu“. Že je to skvělé? Tak než se něčemu takovému upíšeš jenom proto, aby sis koupil předražené džíny nebo značkové hodinky, raději chvílku přemýšlej.

NE NÍ TO CHARITA

Výhodná a rychlá půjčka... říkají často reklamy. Z televize i tisku se na nás zeširoka usmívají lidé, kteří si údajně díky novým dluhům přinesli víc štěstí do života. Jenže nic není zadarmo. Ten nový tablet, na který si půjčíš, stojí pravděpodobně díky úrokům a dalším poplatkům skoro dvakrát tolik. A nedej bože, když se ti nepodaří splácet! Přijdou sankce, možná zabavení věci a další a další výdaje spojené s narůstajícím dluhem.

KDY JE PŮJČKA SMYSLUPLNÁ

Půjčit si má smysl ve chvíli, kdy jsi v nouzi a potřebuješ si pořídit věc, která je pro tebe nezbytně nutná. Například když se vám doma v lednu nečekaně rozbije kotel a nemůžete ho ihned zaplatit, tak si budete muset nejspíš půjčit. Naopak pořídit si půjčku na exkluzivní nový model lyží je prostě nesmysl. Už po sezoně budou mít lyže mnohem nižší hodnotu, než za jakou jsi je pořídil. Zato ty se budeš ještě v létě mordovat na brigádě, abys je splatil i s úroky. Půjčka má zkrátka smysl ve chvíli, kdy je to nezbytně nutné nebo když si pořizuješ věc, která v čase neztrácí cenu, nebo ji, ještě lépe, nabývá.

Takže než se budeš chtít ty nebo někdo z tvého okolí neuváženě vrhnout do půjčky, odpovězte si na tyto otázky:

OPRAVDU TUTO VĚC NUTNĚ POTŘEBUJI?

Raději si nejdřív dobře rozmysli, jestli nebude lepší si chvíli počkat a na danou věc si našetřit nebo si koupit levnější model.

KDO MI PŮJČUJE?

Nedůvěřuj každému. Subjekt, který půjčku nabízí, si důkladně proveď. Jedná se o zavedenou instituci, nebo o lichváře, který ti pak naučtuje úroky, z nichž se ti podlomí kolena?

KOLIK ZA VĚC CELKEM ZAPLATÍM?

Než si půjčíš, spočítej si, kolik tě bude půjčka ve skutečnosti stát. Každý si účtuje úroky, proto nakonec nesplácíš jen částku, kterou sis půjčil, ale také procenta navíc, případně další poplatky za uzavření smlouvy a správu úvěru. Vždy si nech říct celkovou cenu – součet všech splátek, poplatků atd., kterou ve finále zaplatíš.

NERISKUJI „BANKROT“?

Splátky si spočítej tak, abys měl dostatečnou rezervu i na „horší časy“. Když během splácení onemocníš a nebudeš moct chodit na brigádu, na splátku zkrátka nevyděláš. Taky počítej s tím, že v průběhu roku přicházejí Vánoce, narozeniny blízkých a tak dále, což jsou měsíce se zvýšenými výdaji...

JE VYBRANÝ ÚVĚR TEN NEJVÝHODNĚJŠÍ?

Dostupné nabídky vždycky porovnej s „čistou hlavou“ a hlavně v klidu. Seznam se důkladně se smlouvou a s úvěrovými podmínkami včetně případných sankcí či pokut! Instituce většinou lákají klienty tím, že uvádějí samá pozitiva a výhody, ale už neuvádějí nevýhody, jako jsou poplatky za vedení úvěru či za zpoždění splátky.

ROZUMÍŠ TOMU, CO PODEPISUJEŠ?

Podepisuj pouze to, co jsi přečetl a čemu rozumíš. Když něčemu nerozumíš, neboj se zeptat. Určitě si smlouvu ještě před podpisem vezmi domů a porad se s někým zkušeným. Pokud by ti snad nechtěli smlouvu dát, raději nic nepodepisuj a zkus to jinak (nebo jinde).

TUDY NE!

Některá lidé se snadno dostanou do bludného kruhu tím, že si u jiné banky půjčí na to, aby splatili předchozí půjčku. To je velmi nebezpečné, protože tak vytvářejí koloběh dluhů. Pokud by ses dostal do situace, kdy nemůžeš splácet celou částku, domluv si s bankou tzv. splátkový kalendář.

Nikdy si nepůjčuj na výrobky či služby, které budeš splácet delší dobu, než je budeš reálně užívat (lístky na festival, dárky k Vánocům).

VÍČ SE DOČTEŠ NA:

www.pomocsdluhy.cz

www.financnitisen.cz

www.ekcr.cz — poradna

FINANČNÍ PODVODY MIMO REALITU

Tvoji rodiče si nejspíš ještě dobře pamatují dobu, kdy chodili účty platit na poštu a vyplňovali ručně složenký. Díky internetu dnes ale stačí sednout k internetu a zaplatit „od stolu“.

Internetové bankovníctví je nekonečně praktické, ale pokud nedodržíš základní bezpečnostní pravidla, můžeš velmi snadno přijít o všechno.

PHISHING NEBOLI RHYBAŘENÍ

Stačí malá neopatrnost a můžeš skončit s vykradeným účtem. Nejznámějším způsobem, jak někoho vybrakovat, je phishing. Zloděj se snaží z majitele účtu vylákat různé údaje, aby se do jeho konta mohl snadno nabourat. Nejčastěji má tento podvod podobu e-mailu – podvodník se například představí jako zástupce banky a odvolává se na bezpečnost tvého účtu. Takže ti například napíše, abys pro ověření svého účtu kliknul na nějaký odkaz, který vypadá naprosto stejně jako webové stránky tvé banky. Je to však hozená návnada, a pokud se na takové stránce přihlíšíš a zadáš tam své údaje, podvodník získá přístup k tvému účtu. Rhyba se chytila!

VELKÉ DĚDICTVÍ

Dalším známým způsobem, jak vylákat z nebožáků peníze, jsou takzvané nigerijské dopisy. Scénář je vždy stejný. Šťastný dědic rodinného jmění, bankovní pracovník anebo syn ministra odněkud z Nigérie ... prostě „ti všichni“ touží podělit se s tebou o nesmírné bohatství. Než ti však z tohoto pohádkového jmění budou moci odsypat, potřebují maličkost – zaplatit určitý poplatek. A právě s tím máš pomoci ty.

Na tyhle e-maily nepomůžou žádné antivirové programy, ale zdravý selský rozum. Proto kdyby ti někdy psal nigerijský král a ty jsi uvěřil, že ti daruje své miliony, raději se pořádně štipni do tváře.

Zde jsou podrobnosti k bezpečnosti a některé ukázky smutných story:

<http://www.bezpecne-online.cz/pro-rodice-a-ucitele.html>

THE
MYSTERIOUS
JOURNEY

VYHRAJ V ONLINEOVCE VÝLET DO LONDÝNA

CO TAKHLE POBYT V ZAHRAŇICÍCH?
VÁHÁŠ? ZKUS TO NANEČISTO! BRUNO,
HLAVNÍ POSTAVA ONLINE HRY THE MYSTERIOUS
JOURNEY TĚ ZAVEDE DO LONDÝNA A POKUD VE
VIRTUÁLNÍ REALITĚ USPĚJEŠ, MŮŽEŠ DOUFAT VE
SKUTEČNÝ ZÁJEZD DO BRITSKÉ METROPOLE.
ŠANCE NA VÝHRU TI ZVÝŠÍ ZÁKLADNÍ
FINANČNÍ GRAMOTNOST.

NAOSTRO TO ROZBALÍME V LEDNU 2016.
SLEDUJ NÁS NA WWW.DNESNIFINANCNISVET.CZ

ŠEST A VÍCE DŮVODŮ, PROČ TŘÍDIT ODPAD

1. TÍM, ŽE ODPAD VYTŘÍDÍŠ, NESKONČÍ NA SKLÁDCE – ŠETŘÍŠ TAK MÍSTO V PŘÍRODĚ A VE TVÉM OKOLÍ.

Směsné odpady, které už nelze dále recyklovat, většinou nikdo netřídí a popeláři je vozí buď do spalovny na energetické využití nebo na skládku.

2. VYTŘÍDĚNÝ ODPAD JE MOŽNÉ DÁLE VYUŽÍT A TÍM TAK UŠETŘÍME PRIMÁRNÍ ZDROJE SUROVIN, JAKO UHLÍ, DŘEVO, ROPU NEBO RŮZNÉ RUDY.

K výrobě nových věcí se využije vytríděný odpad, takže se nemusí zbytečně plýtvat přírodními zdroji a těžit vzácné suroviny.

3. RECYKLACÍ ODPADU POMŮŽEŠ UŠETŘIT ZNAČNÉ MNOŽSTVÍ ENERGIE A ZÁROVEŇ POMÁHÁŠ SNIŽOVAT MNOŽSTVÍ PRODUKOVANÉHO CO₂.

Vždy je lepší vyrobit novou věc ze správně vytríděných odpadů než ji vyrábět z primárních surovin. Každoročně se díky třídění odpadů ušetří tolik elektřiny, kolik je spotřeba jednoho kraje (6 mil. MWh).

4. TŘÍDĚNÍM ODPADŮ VÝRAZNĚ ŠETŘÍŠ PŘÍRODU.

To je nejčastější odpověď u menších dětí, kterou se nemusíš bát říct ani ty, protože je to prostě pravda – detailně jsme si to rozebrali ve třech předchozích bodech. Jen tříděním papíru se ročně zachrání skoro 2 miliony stromů!

5. TÍM, ŽE TŘÍDÍŠ ODPADY, ŠETŘÍŠ PENÍZE.

Pro někoho je důležitá motivace finanční. Například na zbytkový odpad po pořádném vytrídění potřebuješ menší popelnici. Navíc pro město nebo vesnici, kde žiješ, je docela důležité, že náklady na tříděný odpad jsou nižší. Tříděním se ušetří peníze, které se dají použít jinde, třeba na stavbu nového hřiště.

6. JAKÝKOLIV JINÝ.

Každý důvod ke třídění odpadů je správný. Zadej na youtube například „třídění sousedka“ a uvidíš další možný důvod k jeho třídění.

Podívej se na stránky www.jaktridit.cz, kde můžeš uvést svůj důvod pro třídění odpadu a zúčastnit se tak soutěže o ceny.

MÝTY KOLEM TŘÍDĚNÍ

Skončí všechno skutečně na jedné hromadě? Máš vymývat kelímky od jogurtů? Není třeba si nad tím lámat hlavu. Pojďme si nejasnosti kolem třídění odpadů postupně rozklíčovat.

● STEJNĚ SE TO SYPE NA JEDNU HROMADU. MÝTUS

Po roztrídění už se jednotlivé materiály dohromady nemíchají. V dnešní době, kdy se za každou uloženou tunu odpadů na skládkách platí, nemá nikdo zájem sesypávat odpady dohromady. Pokud někdo při třídění udělá chybu, vše se na třídících linkách ještě ručně dotřídí. Mastný a plesnivý odpad ale do tříděného nepatří, může znehodnotit celý kontejner.

■ PŘED VHOZENÍM DO KONTEJNERU JE TŘEBA ODSTRANIT Z PET LAHVE VÍČKO A ETIKETU. MÝTUS

PET láhve můžeš do kontejneru vhadzovat s etiketou i víčkem. Obojí bude při dalším zpracování odstraněno. PET láhve sešlápní! Nesešlápnutá láhev zabírá spoustu místa, prodražuje přepravu i recyklaci a přitom je v ní pouze vzduch, který do sběru opravdu dávat nemusíš!

● PŘED VHOZENÍM DO KONTEJNERU MUSÍM KELÍMKY OD POTRAVIN A OBALY OD KOSMETIKY DŮKLADNĚ VYMÝT. MÝTUS

Drobné znečištění obalů nevádí. Samozřejmě že ideální je obal lehce vypláchnout, ale není to podmínka! Všechno se dočištuje při dalším zpracování. Výjimkou jsou mastné obaly od potravin, ty je třeba vymýt teplou vodou se saponátem.

● PŘED VHOZENÍM DO KONTEJNERU MUSÍM ODSTRANIT KANCELÁŘSKÉ SVORKY Z DOKUMENTŮ NEBO ČASOPISŮ A PRŮHLEDNÁ OKÉNKA Z OBÁLEK. MÝTUS

Ani jedno ani druhé. Zpracovatelé mají zařízení, která si s obojím umí poradit.

● CO JE NÁPOJOVÝ KARTON?

Nápojový karton je obal od mléka, džusů či různých omáček. Je označen jako C/PAP a patří do kontejneru s oranžovou nálepkou. Ne každá obec zprostředkovává sběr nápojových kartonů. Z těchto obalů se vyrábí papír nebo stavební desky. Ovšem pozor, některé sáčky (například od polévek a kávy) mají také označení C/PAP, ty ale mezi nápojové kartony nepatří!

VÍC SE DOČTEŠ NA:
www.tonda-obal.cz

CO ZNAČÍ ZNAČKY?

Na prodáváných výrobcích se často vyskytují nejrůznější loga a značky. Víš, co značí? Ne všechny značky vypovídají o garantované kvalitě výrobku.

Některé značky informují o tom, jaké povinnosti splňuje výrobek či obal nebo z jakého materiálu je vyroben. Například:

Tzv. označení shody zaručuje, že výrobek splňuje příslušné bezpečnostní požadavky stanovené v právních předpisech EU. Toto označení je povinné.

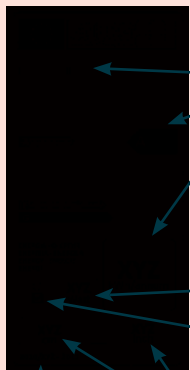
Informuje o tom, že výrobce obalu uhradil finanční příspěvek na jeho recyklaci – to je jeho povinnost. Neznačí žádnou šetrnost k životnímu prostředí.

Označení materiálu, ze kterého je obal nebo jiná část produktu vyrobena. Dá se z něj vyčíst, do jakého kontejneru pro tříděný odpad patří. Seznam příslušných označení bývá vyobrazen přímo na něm. Zvláště u plastů taková nápověda přijde vhod.

Všechny značky s červeným okrajem povinně informují o nebezpečných vlastnostech výrobku. V tomto případě o dráždivosti.

(ENERGETICKÝ ŠTÍTEK
TELEVIZORU)

výrobce a model

třída energetické
účinnosti

roční spotřeba energie
(v zapnutém stavu
4 hodiny denně)

spotřeba el. energie
v zapnutém stavu, ve W

symbol, který značí snadnou viditelnost
vypínače, kterým se přijímač uvádí do vy-
pnutého stavu s příkonem do 0,001 W

číslo nařízení

viditelná úhlopříčka obrazovky (v cm a v palcích)

Energetický štítek najdeš na elektrospotřebičích. Udává základní informace o výrobku, jeho energetické náročnosti, spotřebě a hlučnosti.

Jiné značky vypovídají o tom, jaké standardy a zásady se výrobce dobrovolně zavázal dodržovat. Sem patří různé certifikáty.

Ochranná značka Práce postižených označuje služby a výrobky, které zdravotně postižené osoby skutečně a prokazatelně vyrobily, kompletovaly nebo balily. Účelem ochranné značky je podpora, zviditelnění, propagace produktů a práce osob se zdravotním postižením a jejich zaměstnavatelů. Více viz <http://www.sokcr.cz/znacka-prace-postizenych/uvodni-informace>

Označení pro výrobky ze dřeva (včetně papíru) získaného z porostů, které jsou obhospodařovány ekologicky šetrně, sociálně prospěšně a ekonomicky životaschopně. Více viz www.czechfsc.cz a www.pefc.cz

Označení pro potraviny a řemeslné výrobky od malých výrobců a zemědělců (zpravidla) z rozvojových zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Jde o způsob obchodování, který jim zaručí prodat jejich sklizeň a výrobky za spravedlivou cenu tak, aby se dokázali uživit vlastní prací. Pro mnoho pěstitelů tak fair trade představuje příležitost, jak se vymanit ze spirály chudoby a neudržitelného ničení přírodního prostředí. Více viz www.fairtrade.cz

Jedno z označení výpočetní techniky, která splňuje stanovenou úroveň energetické úspornosti a dobré využitelnosti při práci (design, hlučnost, nízké vyzařování, kvalita zvuku a obrazu). Více viz www.tcodevelopment.com

KOLIK TOHO VÝROBKU A SLUŽBY „SEŽEROU“?

Napadlo tě někdy, kolik energie, vody a surovin se spotřebuje třeba na výrobu cihly, pneumatiky nebo špaget? A jak moc na to doplatí životní prostředí? O tom všem se dozvíš z EPD (celým názvem „environmentální prohlášení o produktu“), které vypovídá o vlivu výrobku nebo služby na životní prostředí. Můžeš hledat např. v české databázi EPD na www.cenia.cz/epd nebo v jedné z mezinárodních databází na www.environdec.com

CO BY ZA TO DALY DĚTI V AFRICE...

Kdo z nás nevyhodil někdy svačinu nebo neohrnul nos nad neoblíbeným jídlem? Možná tě vždycky rozčilovala věta: „Co by za to daly děti v Africe...“ Zamysleme se... Máme skutečně důvod přemýšlet o tom, co jíme, pijeme a jak využíváme přírodní zdroje?

ROZVOJ, ALE UDRŽITELNÝ

Snad nejznámější a zároveň nejjednodušší vysvětlení pojmu **UDRŽITELNÝ ROZVOJ** (angl. „sustainable development“) je toto:

„Udržitelný rozvoj je takovým rozvojem, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací naplnovat potřeby své.“

Hlavním cílem je uvést v soulad hospodářský rozvoj a společenské změny s plnohodnotným zachováním životního prostředí dalším generacím.

OBEZITA, NEBO HLADOMOR

Pro mladého člověka žijícího „v srdci Evropy“ je těžko představitelné, že někdo může mít takový hlad, až z toho umře. Přesto se tomu tak děje. Podle údajů ze zprávy World Disaster Report vydané mezinárodní organizací Červený kříž trpí na celém světě téměř 1 miliarda lidí podvýživou (tj. zhruba 15 % světové populace), značnou část z nich tvoří děti a hlad je mnohdy bezprostředně ohrožuje na životě.

Zároveň ale celých 1,5 miliardy (přibližně 20 % populace) lidí trpí nadváhou. To je trochu zvláštní nepoměr, ne?

- Zhruba jedna třetina ve světě vyrobených potravin určených pro lidskou spotřebu se každý rok zničí.
- Jenom v ČR to ročně činí asi milion tun potravin, přitom zhruba 60–70 % z nich mělo „jen“ prošlé datum spotřeby.
- Průměrný konzument v bohatých zemích spotřebuje za rok asi 900 kg potravin celkem. To je téměř dvojnásobek množství potravin, které se ročně vypěstuje a vyrobí v nejhudších regionech planety v přepočtu na hlavu (460 kg)...
- Ve „vyspělých“ zemích dlouhodobě roste obezita a nemoci s ní spojené...

CO S TÍM?

- Nakupuj a uchovávej jídlo rozumněji.
- Chovej se střídavě. I když v ČR vyhazujeme potraviny nejméně z celé EU, je to přesto milion tun ročně! Asi 30 procent činí zkažené potraviny a zbylých 600–700 tis. tun použitelného jídla je přeci škoda, ne?
- Pokud máš možnost, přispěj finančně nebo dobrovolnou prací některé z prověřených humanitárních organizací, např. Adře, České katolické charitě nebo Člověku v tísní.

VÁGUS, NEBO FREEGAN?

Víš, že existuje celý životní styl zvaný freeganismus? Ten si zakládá právě na co nejmenším zatěžování životního prostředí. Stoupenci tohoto hnutí se živí pouze tím, co naleznou vyhozeného v kontejnerech. Zvlášť u supermarketů je nabídka zboží, kterému třeba jen prošla lhůta spotřeby, velmi bohatá. Nejedí samozřejmě shnilé a znehodnocené potraviny, pouze ty, jež jsou stále zcela nezávadné.

To je extrémní a individuální cesta, ale už jen skutečnost, že lze relativně bez problému takto žít, svědčí o známosti, jakým zacházíme s potravinami.

VÍC SE DOČTEŠ NA:

www.stuz.cz

www.potravinovabanka.cz

<http://www.vitejtenazemi.cz> Spotřeba a výroba

<http://freegan.info/what-is-a-freegan/translations/czech/>

ZELENÁ DOMÁCNOST

Planeta Země dostává zabrat. Spotřeba společnosti roste, objem odpadu narůstá, zdroje se postupně vyčerpávají. Co můžeš udělat, abys aspoň trochu pomohl životnímu prostředí?

TŘÍDIT ODPAD

Se spotřebou roste odpad a jeho tříděním aspoň trochu pomůžeš snížit závažnost životního prostředí. Viz článek „Šest či více důvodů, proč třídit odpad“.

CHODIT PĚŠKY NEBO POUŽÍT KOLO, HROMADNÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK ČI SDÍLET AUTO

Jízda autem je určitě nejpohodlnější, ale když tuhle možnost zvolí mnoho lidí najednou, veškeré pohodlí je k ničemu, protože se kvůli zácpě lidí do cíle dostanou pozdě nebo vůbec. A výsledné znečištění ovzduší a hluk znepríjemňují život ve městech úplně všem – i samotným řidičům. Jezdit MHD nebo na kole je taky fajn a ve městech s méně auty se příjemněji žije. A pokud potřebuješ na nějakou cestu nutně auto, zkus carsharing – viz článek „Co všechno se dá sdílet“.

NAKUPOVAT VÝROBKY, KTERÉ JSOU ŠETRNÉ K ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ

Při nákupu se nerozhoduj jen podle ceny, zkus hledat výrobky, které jsou nejšetrnější k životnímu prostředí. Takové produkty mívají na sobě různé značky. Více se o tom dočteš v kapitole „Co značí značky?“.

Při nákupu spotřebičů je zásadní jejich energetická náročnost. Úsporné spotřebiče energetické třídy A, A+, A++, nebo dokonce A+++ ročně ušetří několik desítek i stovek korun. U počítačů, tiskáren, kopírek a další kancelářské techniky se energetická šetrnost pozná podle značky Energy Star.

Rozdíl ve spotřebě mezi jednotlivými energetickými třídami se pohybuje mezi 10-30 %. Takové nákupy jsou tedy nejen ekologické, ale zároveň šetří tvoji peněženku.

Dále se snaž vybírat výrobky s vratnými obaly a pokud možno od místních dodavatelů a výrobců. Takové výrobky nezatěžují životní prostředí a na jejich dopravu do obchodů není třeba vynaložit další energii a náklady.

ŠETŘIT ENERGIÍ A VODOU

Šetřit můžeš i bez jakýchkoliv investic, stačí si vzít k srdci pár základních pravidel:

Důsledně zhasínej.

Při delším nepoužívání spotřebičů **vypni** jejich **pohotovostní režim** (tzv. stand-by režim).

Klimatizovanou/vytopenou místnost nevětrej.

Upřednostni sprchu před vanou plnou vody.

Nestav překážky před zdroje tepla v jednotlivých místnostech (např. nábytek) – ty výrazně snižují účinnost vytápění.

Nepřetápěj – doporučené teploty jsou pro obývací pokoj 20–22 °C, pro ložnici 18–20 °C, pro dětský pokoj 20–21 °C, pro koupelnu 22–24 °C, pro chodbu 17–19 °C (snížením teploty o 1 °C uspoříš přibližně 6 % spotřebované energie).

Nádobí neumývej pod tekoucí vodou, ale v napuštěném dřezu. Při vaření používej pokličku (nejen že se voda uvaří mnohem dříve, ale zároveň ušetříš až 75 % energie).

Tato pravidla ti možná připadají trochu legrační, ale věř tomu, že dokážou ušetřit až 20 % stávající spotřeby energie ročně! Nezapomeň, že šetřením pomůžeš přírodě i svojí peněženku.

VÍCE SE DOČTEŠ NA:

www.arnika.org

www.veronica.cz — Zelená domácnost a nakupování

www.greenpeace.org/czech/cz/ — Kampaně — Klima a energetika

— 40 tipů, jak šetřit energií

www.uspornespotrebice.cz

Životní prostředí – prostředí každého z nás? (<http://www1.cenia.cz/www/node/284>)

TAHÁK NA TARIFY TELEFONŮ

Viš, co je bílá, modrá nebo zelená linka? Podle čeho poznáš, kolik stojí „devítkové“ číslo?

ČÍSLA INFOLINEK FIREM A INSTITUCÍ

Zelená linka 800

Hovor nikdy neplatíš, vždy je na účet volaného.

Modré linky 81, 83, 843, 844, 845, 846 a 855

Náklady na hovor sdílíš s volaným podle tarifu svého operátora.

Bílá linka 840, 841, 842, 847, 848 a 849

Cenu hovoru vždy platí volající, opět podle tarifu svého operátora.

POZOR NA „DEVÍTKOVÁ“ ČÍSLA! ŽLUTÉ A DUHOVÉ LINKY

ti můžou snadno udělat díru do peněženky.

900 XXY YYY, 906 XXY YYY, 909 XXY YYY

cenu hovoru za minutu udává 4. a 5. číslice, tedy xx Kč/min.

905 XXY YYY

jednorázová cena za hovor je rovna desetinásobku 4. a 5. číslice, tedy 10krát XX Kč

908 XXY YYY

jednorázová cena za hovor je dána 4. a 5. číslicí, tedy XX Kč

předvolba	příklad čísla	určení	cena
900	900 951 234	Obchodní a odborné služby	95 Kč/minuta
905	905 991 234	Jednorázové platby	990 Kč za hovor (99 Kč x 10)
906	906 551 234	Soutěže, hry, horoskopy	55 Kč/minuta
908	908 501 234	Jednorázové platby	50 Kč
909	909 901 234	Služby pro osoby starší 18 let (erotické linky apod.)	90 Kč/minuta

NA SMS SE DÁ TAKY VYDĚLAT

U devítkových SMS udává cenu zprávy poslední dvojčíslí nebo trojčíslí.

délka čísla	příklad	cena zprávy	okamžik zúčtování
6místné	902 310	310 Kč (obvykle plus cena SMS)	Při přijetí odpovědní SMS
7místné	906 06 13	13 Kč	Při odeslání zprávy
8místné	907 02 030	30 Kč (obvykle plus cena SMS)	Při přijetí odpovědní SMS

PŘEDVOLBY 972, 973 NEBO 974

Telefonní čísla Českých drah (972), Armády ČR (973) a Policie ČR (974). Platíš jako při hovoru na pevnou linku.

ZAVOLAL
NA JEDNO
TELEFONNÍ
ČÍSLO

NÁŠ KAMARÁD CHTĚL ZJISTIT, JESTLI FUNGUJE
ASTROLOGICKÉ PŘEDPOVÍDÁNÍ BUDOUCNOSTI

POUŠTĚLI MU PŘI-
JEMNOU HUDBU
A PAK MU ŘEKLI,
ŽE HO ČEKÁ
ŠOKUJÍCÍ PŘE-
KVAPENÍ, ROZKOL
V RODINĚ A NOVÁ
ZKUŠENOST

ŠOKUJÍCÍ BYL ÚČET ZA TELEFON. MĚSÍC MUSEL
DOMA MÝT NÁDOBÍ, ABY SI TO ODPRACOVAL. A NOVÁ
ZKUŠENOST JE ÚPLNĚ JASNÁ!

TAK BY MĚ ZA JÍMALO, JESTLI TA
ASTROLOGIE TEDA FUNGUJE?

PO SVÝCH, PO KOLEJÍCH, NA DVOU NEBO NA ČTYŘECH KOLECH?

Všichni pořád někam jezdíme - do školy, do obchodu, na chalupu nebo třeba na dovolenou. Doprava prošla v průběhu 20. století obrovským rozvojem, vzdálenosti se zdánlivě zkrátily a cestování se stalo naprostou samozřejmostí pro mnoho z nás. Často už si ani neuvědomujeme, jak moc svými neustálými přesuny zatěžujeme životní prostředí.

NA ČTYŘECH KOLECH

Suverénně nejrozšířenější v ČR je automobilová doprava, auto u nás vlastní kolem 90 % domácností. Jezdit autem je prostě pohodlné - člověk nasedne u domu, odveze spoustu věcí, nemusí se stresovat kvůli jízdním řádům.

Na druhou stranu automobilová doprava dává našemu životnímu prostředí pořádně zabrat. Vytváří hluk, prach a škodlivé emise. Obrovský rozvoj silniční sítě, který má uspokojit stále rostoucí množství aut, má zhoubný dopad na krajinu a život v ní. Například dálnice tvoří v podstatě nepřekonatelné překážky pro mnohé druhy živočichů a mohou narušovat fungování celých ekosystémů. A to nemluvíme o dálnicích, které vedou v bezprostřední blízkosti chráněných území, nebo dokonce přes tato území. Dálnice sice potřebujeme, ale nic se nemá přehánět.

Až si budeš pořizovat auto, mysli na jeho spotřebu a pohon. Hybridní nebo elektroauta nesmrdí, nehlučí a jejich provoz je výrazně levnější.

Za rok 2014 zemřelo na českých silnicích podle údajů policie 631 lidí, 2 723 bylo těžce raněných.

Cestování hromadnou dopravou je statisticky výrazně bezpečnější než cestování autem.

KTERÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK JE NEJEKOLOGICHTĚJŠÍ

NA KRÁTKÉ VZDÁLENOSTI ?
- KOLO, KOLOBĚŽKA,

Díky nim šetříš životní prostředí a navíc chůze a kolo prospívají tvé fyzické kondici. Češi se stále méně hýbou a jsou čím dál víc obézní - průměrný Čech denně ujde kolem 1,5 km. Lékaři se shodují na tom, že bychom denně měli ujít 5-7 km.

CHŮZE

NA DLOUHÉ VZDÁLENOSTI ?
- AUTOBUS A VLAK

V Čechách máme malý poklad v podobě nejhustší železniční sítě v Evropě. Proč ji tedy nevyužít? Cesta vlakem je sice zpravidla o něco delší, ale zato příjemnější než cesta autem, které uvízlo v nekonečné dopravní zácpě.

NA PŘEPRAVU NÁKLADU ?
VLAK A LOĎ

Kamiony brázdí svět sem a tam a se svojí obrovskou spotřebou jsou jednou z výrazných zátěží životního prostředí. Pomohlo by, kdyby se zbytečně nedovážely výrobky z druhého konce zeměkoule nebo kdyby se výrazněji využívala železniční doprava.

Zátěž jednotlivých způsobů dopravy na konkrétní trase si můžeš porovnat například na webu <http://ecopassenger.org/>

VIŠ, ŽE!

... odhadované množství hmyzu usmrceného ročně osobními auty v České republice je přes půl bilionu kusů?

JAKO OD MAMINKY

V mnohých potravinách jsou přidány látky, proto je dobré při nákupu v obchodě strávit víc času a přečíst si z etikety, co vlastně kupuješ.

PŘÍDAVNÉ LÁTKY

Na řezníka z vesnice, který prodává zelené maso, se všichni sousedi vykašlou, a tak skončí s živností. S poctivostí tedy nejdál dojdeš. To bohužel neplatí o všech velkoobchodech (z Česka či z daleka), kteří dodávají „anonymně“ do obchodů. Stává se, že se snaží maso upravit tak, aby bylo co nejtěžší kvůli ceně, co nejrůzovější na pohled a co nejmasovější na chuť...

A výsledek? V obchodě zaplatíš za kilo masa, ale když ho doma upečeš nebo uvaříš, může vážit dokonce až o dvě třetiny míň. A kromě toho přídatné látky, kterými se maso napustí, nemusí být ve větším množství zrovna zdraví prospěšné. S přídatnými látkami se setkáš nejenom u kuřecích řízků, ale taky u uzenin a jiných potravin. Například často používaný glutamát dodá kousku uzeného „masitou chuť“. Naopak pro zjemnění chuti může výrobce do šunky přidat třeba maltodextrin nebo dextrodyn, přípravky vyrobené z kukuřice.

ČTI ETIKETY

Na tyhle „fígle“ jsou u nás zákony pořád ještě krátké. Jediné, co tady pomůže, je pečlivě číst etikety a vybírat si na základě získaných informací. Etiketové pravidlo EU totiž zaručuje, že na obalu každé potraviny musí být napsáno její přesné složení.

Díky etiketám se tak dozvíš, jestli jsou kuřecí párky opravdu z kuřecího masa, nebo spíš obsahují spoustu přídatných látek a okolo kuřete jen tak prošly. Potraviny, které najdeš v obchodech, jsou pravidelně testovány. Na to dohlíží Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI - www.szpi.gov.cz).

PŘÍRODA A CHEMIE

Na obalech různých potravin často najdeš nápis „přírodně identická příchut“ nebo „přírodně identické aroma“. Jedná se o příchut či vonnou látku, která byla vyrobena chemicky jako přesná kopie chuti a vůně přírodní. Příkladem může být vanilin, kterým se ochucují sladká jídla a nápoje a který se přidává dokonce i do parfémů. V přírodě ho najdeš jako jednu ze složek plodů vanilovníku. Vědci však přišli i na to, jak ho vyrobit uměle, a nazvali ho 4-hydroxy-3-methoxybenzaldehyd.

NIC NOVÉHO POD SLUNCEM

Nepoctiví uzenáři přidávali dřív do párků mouku, aby ušetřili za maso. Za tenhle prohrěšek je pak lidé máchali v koších ve Vltavě. Daleko horší než mouka jsou dnes všechna ta „éčka“ a látky dodávající párkům „masitou“ chuť a barvu.

VÍC SE DOZVÍŠ NA:
vyrobci.foodnet.cz
www.zdravapotravina.cz

COŽÉÉÉ? AGRESIVITA Z HLUKU?

Dnes už nikoho nepřekvapí, že máme ovzduší zamořené smogem. Naši předkové by se nestačili divit, někteří z nich na tom, bohužel, mají svůj podíl. Ale hlukový smog?

NĚCO TU NEHRAJE

Ve všech obchodech dnes hraje hudba, která ti má navodit pocit pohody a motivovat tě k co nejobjemnějšímu nákupu. A když si sedneš někde do hospody, skoro vždycky je tam zapnutá televize nebo hraje rádio, a tak často není slyšet vlastního slova. Pak přijdeš domů a pustíš si hudbu do sluchátek...

DOPRAVA DO TICHÁ

Většina lidí už si ani všudypřítomný hluk neuvědomuje. Dojde jim to až ve chvíli, kdy se ocitnou na skutečně klidném a tichém místě. Byl jsi někdy v lese protnutém dálnicí? Až tam si uvědomíš, že zdánlivě nevýrazný šum projíždějících aut je slyšet na mnoho kilometrů, mnohdy daleko dřív, než samotnou dálnici spatříš.

Z TOHO HLUKU MI ASI PŘESKOČÍ

Víš o tom, že nadměrný přísun zvuků zvyšuje agresivitu? Přemíra zvuků dráždí nervovou soustavu, hluk má poměrně významný vliv na psychiku jednotlivce a často způsobuje únavu, depresi, rozmrzelost, agresivitu, neochotu, zhoršení paměti a celkové snížení výkonnosti.

TINNITUS

S hlukem bezprostředně souvisí i civilizační choroba zvaná tinnitus. Vyznačuje se neustálým šelestem a šuměním v uších. Je to velmi nepříjemné a psychicky vyčerpávající onemocnění způsobující nespavost a deprese. Trpí jím mnoho hudebníků a tradičně bývalo doménou dělníků pracujících v hlučném prostředí. S přibývajícím hlukem se ale šíří i mezi obyvateli hlučných měst.

COPAK V TOM KRAVÁLU MŮŽU ODPOČÍVAT?

„Několik mých známých spává celou noc při zapnuté televizi. Údajně by bez takového pozadí neusnuli. Pro mě se nocleh u jednoho z nich proměnil v noční můru. Celou noc mě probouzelo střílení ze zbraní, které se střídalo s „duchaplnými“ reklamami, a mezi tím se mi o tom všem dohromady zdálo. Ráno jsem vstával, jak kdybych se nějakého z akčních příběhů opravdu účastnil.“

Dominik, 21 let

Spánek by měl být dobou tichého odpočinku. I když si myslíš, že při spánku okolí nevnímáš, není to pravda a mozek, místo aby si odpočinul, neustále zpracovává podněty z okolí, například ze zapnuté televize či rádia.

JAKÉ ZVUKY JSOU RIZIKOVÉ?

Čím je zvuk hlasitější a čím déle působí, tím je riziko poškození sluchu vyšší. Sluch je přímo ohrožen, pokud jsme vystaveni hladině 100 decibelů (hluk vlaku projíždějícího v naší blízkosti) po dobu 2 hodin nebo 90 decibelům (pneumatická vrtačka, hlučná křižovatka) po dobu 20 hodin.

Ztráta sluchu může být dočasná nebo trvalá. Dočasná ztráta sluchu (např. akustické trauma) je poškození, ke kterému dojde krátkodobým silným zvukem. Trvalá ztráta sluchu je způsobena ztrátou vzrušivosti vláskových buněk vnitřního ucha. Takové poškození sluchu je nenávratné a neléčitelné! Optimální hladina hlasitosti při poslechu doma je do 85 dB, přípustná hladina reprodukováné hudby je maximálně 95 dB, při koncertech 100 dB.

CHTĚLO BY TO NĚJAK ŘEŠIT, ALE JAK?

- Reguluj hlasitost televize, rádia a vlastně všeho, co dělá zvuky (i ty příjemné!).
- Při nákupu spotřebičů věnuj pozornost i jejich hlučnosti.
- Když používáš sluchátka, vyber si taková, která se dávají na uši (nepoužívej „špunty a pecky“, které se dávají do uší).
- Nepřispívej k hlukovému smogu svého okolí.
- Nestoupej si na koncertech do bezprostřední blízkosti reproduktorů.

JAK SE ŽIJE NA NETU

S největší pravděpodobností už máš, stejně jako naprostá většina tvých vrstevníků, účet na některé sociální síti (Facebook, Twitter, Spoluzaci.cz). Sociální sítě zažívají obrovský boom, dennodenně je používá spousta lidí a nezřídka na sebe jejich prostřednictvím prozrazují víc, než je na místě.

Sociální sítě jsou skvělým způsobem, jak být v obraze a zůstat v kontaktu s kamarády z celého světa. Jejich prostřednictvím se výborně osnují plány, sdílí fotky a videa a šíří mnohé užitečné informace a tipy, stejně jako nepřeherné množství balastu.

Je dobré si ale uvědomit, že se jedná jenom o virtuální komunikaci, která má ke skutečnému kontaktu velmi daleko. Sociální sítě z tebe samozřejmě neudělají „asociála“, jak tvrdí někteří jejich skalní odpůrci. Je ale úplně nesmyslné trávit hodiny a hodiny na Facebooku – tento čas bys mohl strávit s kamarády z Facebooku někde venku.

SKRYTÁ IDENTITA

Sociální sítě poskytují obdobně jako zbytek internetu značnou anonymitu a neosobnost. Každý si může vytvořit falešný účet a pod jeho jménem napáchat trochu rozruchu. Není nic jednoduššího a neoběti to může docela pokazit život. Vtip je to špatný, ale dokud všechno zůstane v rovině zlomyslnosti, ještě to jde. Horší je, že za facebookovým účtem se může skrývat opravdu úplně kdokoliv.

Podle posledních odhadů je v ČR kolem 4,5 milionu uživatelů sítě Facebook. Sítí je v ČR bezkonkurenčně nejužívanější ze všech.

Na Facebooku se o uživatelích hromadí nepřeherné množství informací, a to i dost osobních. Provozovatelé Facebooku se k ochraně osobních údajů jeho uživatelů staví dost laxe a spousta lidí své účty nechává veřejně přístupné, prozrazuje na nich cokoli. Mnoho lidí tak kvůli tomu přišlo o práci nebo si zadělalo doma či ve škole na pořádný problém.

A JEN TAK NA OKRAJ... ČETL SIS PŘI ZAKLÁDÁNÍ ÚČTU NA FACEBOOKU UŽIVATELSKÉ PODMÍNKY? VÍŠ, ŽE:

- jsi vstupem na Facebook jeho provozovatelům udělil „v souladu s tvým nastavením soukromí“ [...] právo na „nevýhradní, přenosnou, převoditelnou, celosvětově bezúplatnou licenci na použití veškerého obsahu podléhajícího duševnímu vlastnictví“?
- nesmíš používat Facebook, pokud je ti méně než 13 let?
- ses zavázal udržovat své kontaktní informace přesné a aktuální?
- jsi slíbil neposkytovat falešné osobní informace a bez povolení nevytvářet účet pro nikoho jiného?
- jsi souhlasil s tím, že nebudeš označovat bez souhlasu na Facebooku ty, kteří nejsou jeho uživateli nebo s označováním nesouhlasí?

... existuje software, který dokáže rozpoznat obličej podle speciálních rysů obličeje. Není zatím ještě dokonalý, ale i tak už ho zkusmo používala londýnská policie k identifikaci vandalů zachycených na bezpečnostních kamerách. Jako „adresář“ používala policie právě obrovskou databázi fotek Facebooku. A byla docela úspěšná, vandalové byli dopadeni. Negativem je ale třeba to, že by toto automatické rozpoznávání obličejů mohly aplikovat totalitní státy na perzekuování účastníků „nepovolených“ demonstrací.

OVLÁDNI MASY!

V uplynulých dvou letech se ukázala moc sociálních sítí mobilizovat velké množství lidí. Staly se například hlavním informačním kanálem ke svolávání občanských protestů na Blízkém východě nebo v Rusku a podobným způsobem fungují i v České republice. Nemusí jít hned rovnou o politickou angažovanost, sociální sítě dokážou svolat lidi na kulturní akci nebo oslavu – jejich hlavní předností je právě rychlost a schopnost oslovit mnoho lidí.

VÍČ SE DOZVÍŠ NA:

www.uzijisoukromi.cz/socialni-site

www.e-bezpeci.cz

KIBERSEZNAMKY

Život je plný báječných příležitostí k seznámení. A přes internet je to tak snadné, že? Zaregistruješ se, přijdou nějaké nabídky, ty si vybereš a už můžeš randit. Jenže pozor! Skrývá se v tom spousta nástrah, takže opatrně.

KOMU SDĚLUJEŠ SVÉ INTIMNOSTI?

Nedávno jedna velká americká seznamka podlehla ataku hackerů a údaje z profilů milionů uživatelů se objevily na internetu volně ke stažení. Jednalo se ale o velmi citlivé údaje. Když se chce člověk s někým seznámit, musí o sobě něco prozradit, například svoji sexuální orientaci nebo to, jestli má zájem o zálety mimo své manželské či partnerské vztahy.

Dej tedy pozor, komu a co na internetu sděluješ. Seznam se s podmínkami ochrany osobních údajů u příslušného provozovatele a především si předem co nejlíp ověř, do jaké míry je provozovatel důvěryhodný. Zveřejňuje seznamka přesná a úplná data o tom, kdo ji provozuje? Jaké jsou zkušenosti uživatelů, kteří se zde registrovali před tebou? To zaprvé.

JSI VIP ČLEMEM?

A zadruhé, vždy si dobře promysli, k čemu se při registraci na online seznamce zavazuješ. Můžeš být totiž následně dost překvapen částkou, kterou máš nakonec zaplatit. Můžeš narazit na seznamovací servery psané v češtině, ale provozované společnostmi z jiných zemí EU, které nabízejí placené formy členství, například krátkodobé levné VIP členství. VIP... To zní lákavě, ale pozor! VIP členství je levné jen na první měsíc či dva a pak se někdy automaticky prodlouží s tím, že za další tři měsíce zaplatíš i několik tisíc korun, které ti seznamka strhne z platební karty. To si ověř ve smluvních podmínkách a dobře promysli.

A při tom přemýšlení zajdi někam mezi lidi - možná tam někde venku potkáš někoho, kdo čeká právě na tebe.

Když budeš mít problém se seznamkou z jiné země EU, Norska nebo Islandu, pomůže ti Evropské spotřebitelské centrum. Na www.evropskyspotrebitel.cz taky najdeš víc informací o tom, jak se vyhnout podvodu, jaké jsou bezpečné a méně bezpečné způsoby platby na internetu a tak dále.

JAK JE TO SE STAHOVÁNÍM

Představ si, že slyšíš v rádiu písničku, která se ti zalíbí, a chceš si ji poslechnout znovu. Rád by sis ji stáhl a nahrál do mobilu. Kde a jak to ale udělat, abys při tom neporušil zákon?

Stahování hudby i videa (filmů) chráněných autorským zákonem z internetu je za určitých podmínek legální. Podle autorského zákona má každý právo pořídit si jednu kopii autorského díla, kterou bude používat výhradně pro vlastní potřeby. To ovšem neplatí o stahování jakéhokoliv softwaru - u toho je stahování nelegální vždy, pokud se nejedná o freeware, open-source či jiné specifické licence.

To, že je na internetu některé dílo volně přístupné (například amatérské video, které natočil tvůj kamarád, nebo hudební nahrávka školní kapely) ještě neznamená, že s ním můžeš nakládat zcela libovolně. I tato díla podléhají ochraně autorského zákona a platí pro ně stejná omezení jako pro jakoukoliv jinou hudbu či video. Není tedy možné je bez souhlasu autora dále veřejně šířit.

YOUTUBE

YouTube určitě znáš. Najdeš tam spoustu písniček, skvělá videa a nejen celý film. Jak je to ale na tomto serveru se stahováním? Pokud videa na YouTube pouze sleduješ, nehrozí ti žádná pokuta. Jinak by tomu však bylo, kdyby ses rozhodl video stáhnout, to totiž YouTube zakazuje.

Pokud si chceš písničku stáhnout a zároveň přispět svému oblíbenému interpretovi, navštiv nějaký z internetových obchodů s hudbou, například iTunes nebo Supraphonline. Některé kapely to umožňují přímo na svých webových stránkách, což má tu výhodu, že tvé peníze snáz doputují přímo k interpretovi a „nevytrácí se“ po cestě.

TORRENT

Torrent je název souboru (s koncovkou .torrent), který tě pomocí speciálních programů připojí na server, ze kterého můžeš stahovat. Podstatou torrentů je stahování a sdílení zároveň. Takže když něco stahuješ přes torrenty, zároveň sdílíš tu část, kterou už máš staženou. V tu chvíli porušuješ zákon. Ve sdílení je problém, takže torrenty taky ne-

KYBERNETICKÉ () BEZPEČÍ

Nebezpečí číhá v kyberprostoru všude. Když ale víš, jak se bránit, překonáš nástrahy a můžeš bez obav navštěvovat své oblíbené stránky a komunikovat s přáteli. Na co je třeba si dávat pozor? Čti dál a dozvíš se to...

NEBEZPEČNÝ PROGRAM

Malware je nebezpečný (škodlivý) program. Jeho cílem je vniknout do tvého zařízení (notebooku, stolního počítače, tabletu, smartphonu a dalších), poškodit ho, získat nad ním kontrolu, nebo ukrást tvoje citlivá data.

Mezi tyto programy lze zařadit například viry, trojské koně, spyware a ransomware. K jejich šíření využívá útočník metod jako jsou phishing (podvodné e-mailové útoky) a sociální inženýrství (manipulace s lidmi za účelem získání informací).

Jakmile je tvé zařízení jednou infikováno, můžeš se stát obětí finančních podvodů, vydírání, krádeže dat, sledování prostřednictvím webové kamery a dalších zločinů. Kromě toho se malware může šířit dál z napadeného zařízení bez tvého vědomí.

Příklad možných zdrojů malwaru:

RANSOMWARE

V současnosti velmi rozšířenou nástrahou je **ransomware**, šifrovací program, který se může šířit e-mailem. S jeho pomocí útočníci zablokují tvé zařízení, zašifrují soubory na disku a pro jejich odblokování požadují zaslání výkupného.

Program využívá sofistikovanou metodu šifrování, proto není možné se k souborům žádným způsobem dostat. Jedinou prevencí je nestahovat a neotevírat podezřelé soubory a pravidelně zálohovat na externí disk.

S ransomwarem se můžeš setkat i v naší zemi. Příkladem je program TorrentLocker. Podle analýzy společnosti ESET jím bylo v roce 2014 v České republice infikováno 3420 počítačů a zašifrováno 35 milionů souborů. Vyděračům zaplatilo 28 obětí průměrně 22 tisíc korun. Celkem si útočníci v České republice přišli na 611 tisíc korun.

PRÁVIDLA BEZPEČNĚJŠÍHO CHOVÁNÍ NA INTERNETU

ČTI, ať víš, čemu a jak se vyhnout na cestě kyberprostorem.

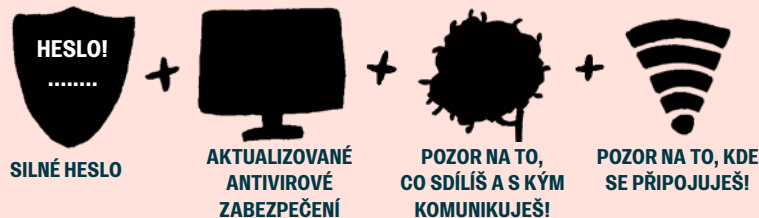
JAK (NE)KOMUNIKOVAT?

1. Nevěř všemu, co se na internetu dozvíš. Když nevíš, zeptej se někoho, komu můžeš důvěřovat.
2. Neuveřejňuj o sobě, své rodině a kamarádech žádné citlivé ani osobní informace.
3. Nikomu neposílej své intimní fotografie. Ani je sám nezveřejňuj.
4. Dávej pozor na podezřelé zprávy, e-maily a odkazy.
5. Ověř si identitu člověka, se kterým komunikuješ.
6. Když se s někým nechceš bavit, tak se s ním prostě nebav.
7. Když narazíš na problém, se kterým si sám nevíš rady, svěř se dospělému, kterého dobře znáš a kterému důvěřuješ.

CO (NE)DĚLAT PO TECHNICKÉ STRÁNCE?

- Nikdy nikomu nesděluj svá hesla. Používej silná hesla a jednou za čas je změň. (Doporučení: minimálně 8 znaků, kombinace písmen, číslic a speciálních znaků.)
- Na cizích počítačích (ve škole, u kamaráda, v knihovně, v kavárně) nikdy neukládej hesla a přihlašovací údaje do paměti počítače.
- Využívej aktualizované antivirové zabezpečení. Jednou za čas otestuj své zařízení.
- Pravidelně zálohuj soubory. V případě potřeby je pak můžeš jednoduše obnovit.
- Neotevírej obsah nalezených paměťových zařízení na svém počítači.
- Když používáš nezabezpečenou veřejnou WiFi síť, nikdy na ní nenaкупuj, ani nepřistupuj k důvěrným sítím nebo datům.

JAK SE JEDNODUŠE ZABEZPEČIT?

VÍČ SE DOZVÍŠ NA:
e-bezpecici.cz

DŮVĚŘUJ, PROVĚŘUJ

Dostal jsi za úkol vypracovat referát, a tak si prostě sedneš k internetu... Něco zkopíruješ, něco trochu přepíšeš, upravíš a dílo je na světě...

Ale co je psáno, nemusí být dáno. Občas je dobré prověřovat zdroje a taky zapojit vlastní rozum!

Internet je jedno velké bludiště. Ano, najdeš na něm obrovské množství informací, například kdy v novověké Evropě proběhl první pohřeb žehem nebo kdo je žijícím potomkem posledního českého krále. A navíc, nemusíš ani nikam chodit, stačí zapnout počítač a surfovat. Jenomže není stránka jako stránka.

Najít můžeš internetové encyklopedie a slovníky, které přinášejí věrohodné a objektivní informace sestavené odborníky, ale taky manipulativní stránky, které jsou sestavené „na zakázku“ a sledují různé, na první pohled nejasné politické, reklamní či jiné cíle.

WIKIPEDIE

Snad každý student dnes používá Wikipedii. Je to úžasný projekt, na kterém dobrovolně spolupracuje mnoho lidí z celého světa a díky kterému se podařilo svépomocí shromáždit obdivuhodné množství informací. Informační zdroj je to nedocenitelný, dobrovolnost a otevřenost má však bohužel také svou stinnou stránku. Právě kvůli tomu, že do stránek na Wikipedii může zasahovat úplně každý, se na ní objevují nejen chyby, ale někdy dokonce i záměrné manipulace s texty.

JAKÁ JSOU TEDY OSVĚDČENÁ PRAVIDLA PRO SPRÁVNÉ ČERPÁNÍ INFORMACÍ Z WEBU?

Zdroje, ze kterých čerpáš, by měly být věrohodné. Je velký rozdíl mezi objektivní informací a názorem, který redaktor do textu uvede. Může to být totiž pouze jeho pohled na danou věc.

Vždycky si informaci ověř i z jiných zdrojů – z knihy, encyklopedie nebo jiných věrohodných stránek. Je sice fajn, když si můžeš článek stáhnout a nemusíš v dešti do knihovny, ale myslí na to, že každou informaci je potřeba potvrdit.

Přestože se internet tváří jako médium, na němž lze nalézt vše, opak je pravdou. Drtivá většina lidského vědění stále (především z důvodu autorských práv) na internetu není. Proto nebývá od věci najít si cestu do nejbližší knihovny. Možná budeš překvapen, co všechno ti většinou laskaví knihovníci na tvé přání dokážou najít.

I REDAKTOŘI NOVIN JSOU JEN LIDÉ...

To vše samozřejmě neplatí pouze pro internetové zdroje. Člověk má sice tendenci považovat tištěné noviny, časopisy či knihy za důvěryhodnější, ale trocha obezřetnosti je dobrá i v jejich případě.

Většina českých i zahraničních novin je nějakým způsobem názorově orientována a řídí je, vlastní a píšou konkrétní lidé, což se na podobě předkládaných zpráv může značně podepsat. Proto je dobré se vždycky zamyslet nad tím, jakým způsobem autor přistupuje k faktům, zda a jakým způsobem argumentuje, co mohl svým textem zamýšlet...

Je jasné, že nemůžeš dohledávat a ověřovat všechno, co se někde dočteš či doslechneš, ale je zdravé k věcem přistupovat s lehkou nedůvěrou. Začít můžeš třeba právě u tohoto diáře.

Co když je ve škole šikana a nikoho to nezajímá? Co když máte vedle domu nepovolenou skládku a obecní úřad to odmítá řešit? Na koho se obrátit pro pomoc? Na úřad veřejného ochránce práv, který problémy podobného typu řeší.

KDO JE OMBUDSMAN

Ombudsman je veřejný ochránce práv. Je to úřad „poslední záchrany“. Když už nic nepomáhá a jsou porušována tvoje nebo cizí práva ze strany úřadů, je zde ještě možnost obrátit se na ombudsmana. Ombudsman má za úkol chránit lidi před porušováním demokratických principů, ale i působit preventivně.

ČÍM SE ZABÝVÁ

Ochránce kontroluje činnost úřadů, zda postupují správně a jednájí včas.

CO MŮŽE OVLIVNIT

- když sociální pracovník nejedná správně
 - když ve škole, na intru, v dětském domově nebo kdekoli jinde tebe nebo tvé kamarády diskriminují nebo šikanují
 - když někdo z rodiny nedostává včas a v určené výši sociální dávky
 - když nebyla včas a řádně vyřízena reklamáce na zboží nebo službu, kterou sis koupil
-
- když mají lidé mezi sebou spory, to patří před soud
 - rozhodnutí soudu (v tomto případě je třeba věc řešit jinak, např. podat odvolání)
 - když jsou na tebe naštvaní rodiče nebo ses pohádal s kámošem

VÍC SE DOČTEŠ NA : www.ochrance.cz nebo v sekci pro mladé: deti.ochrance.cz

KDE JINDE SE S OCHRÁNCEM PRÁV SETKÁŠ

Institut ombudsmana se v posledních letech vžil natolik, že si i jiné instituce, ať už soukromé či veřejné, zřizují vlastní ochránce práv. A tak se můžeš setkat se **spotřebitelským ombudsmanem**, který řeší práva spotřebitelů, s **ombudsmanem Energetického regulačního úřadu**, který řeší problémy lidí s dodavateli energie, s **ombudsmany v různých bankách**, kteří dohlížejí na spokojenost svých zákazníků.

„Skoro každý problém má řešení, a když vám s jeho hledáním někdo pomůže, jde to snáze,“ říká Anna Šabatová, současná česká ombudsmanka.

Ombudsmani vždy pracují bez nároku na honorář od postiženého/obětí!

Ombudsmani se snaží řešit spory rychle a smířlivě!

JAK VZNIKAJÍ ZÁKONY?

Dennodenně o politice slýcháš v televizi, rádiu, novinách, na internetu nebo doma u večeře. Je to zdánlivě neznámý svět, který se odehrává kdesi daleko v Parlamentu, ve vládě nebo na Hradě. Co to tam tedy ti pánové dělají? A týká se nás to vůbec?

Jednou z hlavních funkcí státu je určovat pravidla společného soužití všech jeho obyvatel a vymáhat jejich dodržování. Tato pravidla vymezuje Ústava a jí podřízené zákony vznikající v námi voleném Parlamentu. Všechny tyto předpisy jsou dohromady sdruženy v tzv. *Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv*. Drobnější rozhodnutí, například na co bude tvá obec dávat peníze nebo co se kde postaví, pak provádí místní zastupitelstva formou nařízení a vyhlášek.

A CO JÁ S TÍM?

Možná se ti zdá, že to vše jde mimo tebe, je to ale jen zdání. Zákony nevznikají pouze proto, aby bylo podle čeho soudit zloděje a vrahy. Stát jimi nastavuje podmínky fungování čehokoli.

Zcela bezprostředně se tě například týká *Školní zákon*, který kromě jiného určuje povinnou devítiletou školní docházku. Ačkoliv se ti to třeba nezamlouvá, základní školu absolvovat musíš. Pokud do školy chodit nebudeš, může stát tvoje rodiče popotahovat za „ohrožení mravní výchovy dětí a mládeže“, což je trestný čin, za který rodičům hrozí až pět let vězení.

JAK TAKOVÝ ZÁKON VZNIKÁ

Vzniku zákonů a jejich schvalování se říká legislativní proces. Hlavní slovo při přípravě zákonů má Poslanecká sněmovna, jedna ze dvou částí (tzv. komor) Parlamentu. Návrhy zákonů může Poslanecká sněmovna předkládat vládě, jednotliví poslanci, Senát nebo krajská zastupitelstva. Pokud bys chtěl zrušit povinnou školní docházku, musíš nejdřív přesvědčit někoho z nich, ať tvůj návrh zkusí prosadit.

Nejčastěji vznikne návrh zákona v Poslanecké sněmovně, kde ho zpracovávají a upravují k tomu ur-

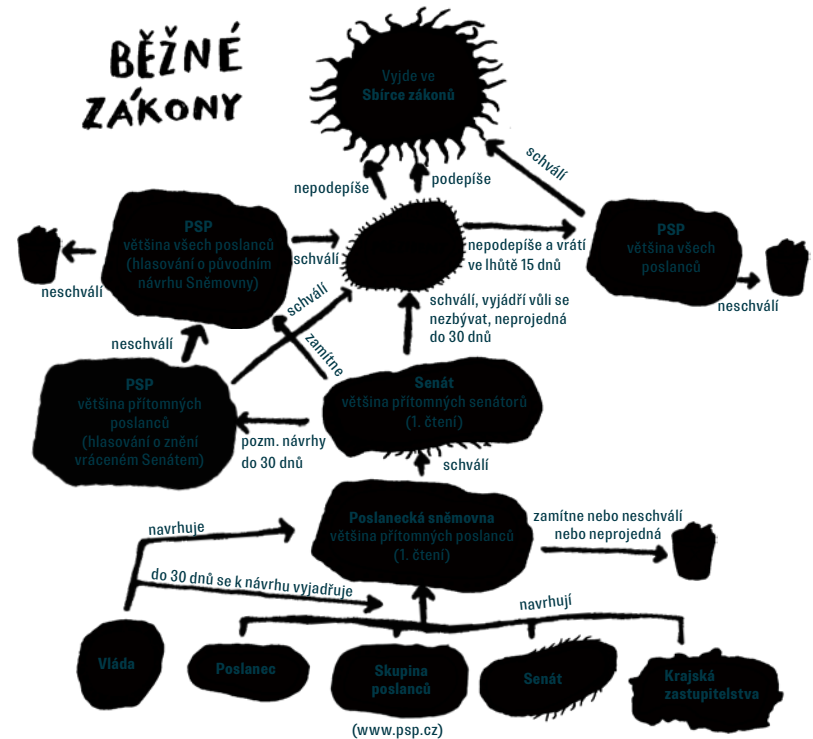
čené výbory poslanců, a dále je postupně projednáván ve třech tzv. čteních, během kterých může být vrácen k dalším úpravám nebo zcela zamítnut. Projde-li zákon zdárně sněmovnou, čeká ho projednávání v Senátu, který ho může zamítnout nebo navrhnout jeho změny. V takovém případě se zákon vrací zpět do sněmovny, která ovšem může námitky Senátu přehlasovat. Obdobně je tomu v případě prezidenta, který může uplatnit své právo veta (vrátit k projednávání sněmovně), poslední slovo mají ale opět poslanci, kteří mohou přehlasovat i námitky samotného prezidenta.

Pokud navrhovaný zákon zdárně dospěje až do této fáze, je považován za přijatý vládou a předsedou sněmovny zařazen do Sbírky zákonů a nabytí podpisu prezidentem, předsedou vlády a platnosti.

CÍTIŠ SE SPÍŠ ZMATENÝ NEŽ POUČENÝ A ZDÁ SE TI TO ZBYTEČNĚ KOMPLIKOVANÉ?

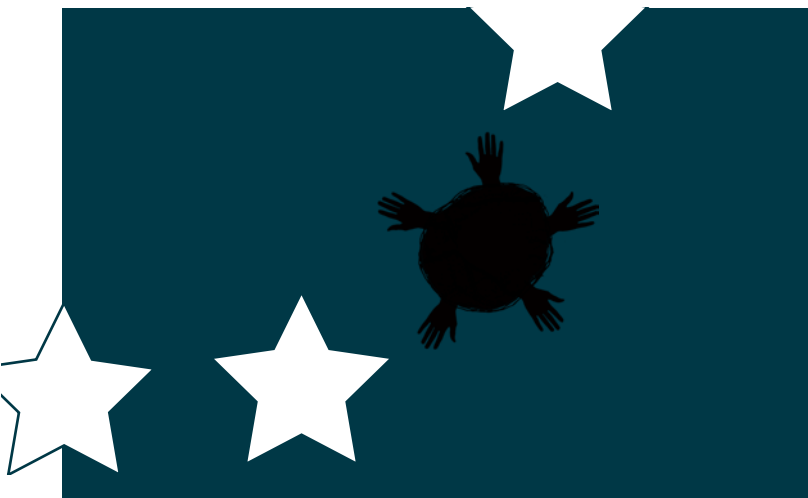
Legislativní proces je opravdu trochu složitý, ale jeho cílem je zaručit, aby byly nové právní předpisy důkladně zkontrolovány a neprošly ty nevhodné a špatně připravené.

Dá se předpokládat, že za nevhodný by poslanci, senátoři a prezident považovali i tvůj návrh na zrušení povinné školní docházky. V tom případě ti nezbude nic jiného než se přestěhovat do nějakého ze států, kde tato povinnost zatím neplatí. Vzhledem k tomu, že takové státy jsou na světě pouze čtyři - Omán, Kambodža, Bhútán a Šalamounovy ostrovy, nemáš mnoho možností na výběr.

EVROPSKÁ UNIE – CO JE MI DO NÍ?

O Evropské unii (EU) se v poslední době pořád píše v novinách a skoro každý, kdo chce něco znamenat, k ní musí něco říct. Co ale členství v EU pro nás znamená v každodenním životě?

NEJDŘÍVE TROCHA TEORIE

EU je společenstvím 28 států, které se dohodly, že některé věci budou rozhodovat společně a že to, co bude společně domluveno, pak bude platit ve všech zemích. Jde například o pravidla obchodu nebo technické normy, což zaručuje férové podmínky pro všechny obchodníky v Unii. Stejná úroveň ochrany je poskytována zákazníkům, takže se například nemůže stát, že bys v Německu dostal kratší záruku na mobilní telefon.

VŠICHNI JSME OBČANÉ EU

Každý z nás – protože jsme občané členské země EU – je zároveň i občanem EU. To je důležité, protože kdyby ses ocitl v zemi, kde není velvyslanectví nebo konzulát České republiky (a těch není málo), máš právo na konzulární ochranu kterékoli členské země. A máš také právo žít, pracovat a studovat v jakémkoliv jiné členské zemi, a to za stejných podmínek jako mají její občané.

VOLNÝ POHYB

Od chvíle, kdy se stala ČR součástí Schengenského prostoru, zmizely kontroly na hranicích se všemi sousedy. Celkem je v Schengenském prostoru 26 států. Určitě si dokážeš představit lepší zábavu než čekat několik hodin na hraničním přechodu. Pro cesty do příslušných zemí EU (a taky navíc do Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska) ti navíc postačí jen platný občanský průkaz.

PRÁCE

Pokud bys chtěl vyrazit na zkušenou do jiné země EU, pak věz, že od roku 2011 se můžeš jako občan EU ucházet o práci v jakémkoliv z členských států (výjimku tvoří specializované profese, jako např. státní úředník atp.) a měla by pro tebe platit stejná pravidla jako pro občany daného státu (například minimální mzda nebo pracovní doba).

ZAHRANIČNÍ STUDIUM

Kdyby tě už nebavilo chodit do českých škol, můžeš studovat v zahraničí. Existuje několik vzdělávacích programů – třeba Comenius, Leonardo nebo Erasmus a jiné. Do ciziny můžeš jet na krátkodobý studijní pobyt anebo absolvovat celý studijní obor. Jako občan EU máš nárok na stejné podmínky jako místní domorodci, tj. pokud se na tvůj vysněné škole neplatí školné, nemohou jej chtít ani po tobě.

A CO ZDRAVOTNÍ PÉČE?

Při návštěvě jiné členské země máš právo na zdravotní péči zdarma, pokud je akutní – například když si na výletě po španělských horách zlomíš nohu, není třeba se bát, že za ošetření v místní nemocnici zaplatíš „majlant“. Podívej se na evropskou kartu zdravotního pojištění – právě ta zdravotní péči garantuje a navíc vypadá ve všech zemích stejně, takže ji každý snadno pozná.

DŮLEŽITÉ TELEFONY:

112 – číslo krizové linky, která funguje v celé Evropské unii (i u nás)
00 800 67 89 10 11 – EUROPE DIRECT – bezplatná informační linka o EU

VÍC SE DOZVÍŠ NA:
europa.eu

EU V ČASE

Skončila druhá světová válka a evropští politici se rozhodli pro mír a bezpečnost. Řekli si ale, že klasické národní státy dokonalou bezpečnost zajistit nedokážou a že nejlepší by bylo, kdyby se sjednotila celá Evropa.

